

T o n e P a r t l j i č

MOJ ATA, SOCIALISTIČNI KULAK
(žalostna komedija o agrarnem)

O S E B E :

ATA, Joža Malek, 40 let
MAMA, Mimika Malek, 33 let
OLGA, hči, 17 let
TINČEK, sin "posnik", 10 let
ŽUPNIK
FAROVŠKA ROZA
MEDVED, kmet
UČITELJICA
EDO, miličnik
TOVARIŠ Z OKRAJA
PREDSEDNIK KLO

Čas 1945 - 2943
Kraj - vas v okolini Maribora

POSVETILO: To igro posvočam svojemu atelu Francu Partljiču,
čeravno ima manj opraviti z njo, kot je sklepati po naslovu.

I. VRNITEV

To je revna butana koča. Vidimo del kuhinje in del dvorišča. Če je mogoče, se hiša in vsa scena skozi igro nekako izboljšuje. Ne stenah kaka sveta podoba, ki ne kaže na kakšno pretirano pobožnost, ampak na znano krašenost vaških hiš, kjer pač ne sme manjkati manjše razpelo v kotu in kaka devica Marija z Jezusom v lepih barvaň ... V kuhinji, ki je obenem nekakšna "dnevna soba", je nekaj pohištva, vsekakor pa miza in skrinja, mogoče še krodenca ... Na dvorišču štor in koza za žaganje drv, morda tudi nekakšen plot, ki loči cesto od dvorišča ... Mrači se, na pragu sedita otroka, Olgica, ki se razvija v dekle, saj jih ima že kar sedemnajst, fant je mlajši; mlad, kolikor je mogoče ...

OLGA: Danes ga ne bo več.

TINČEK: Zakaj ne?

OLGA: Saj ne bo hodil ponoči!

TINČEK: Zakaj bi ne mogel priti zvečer?

OLGA: Zato, ker ne. Zdaj je nevarno hoditi v temi ...

In zmorom sem si predstavljala, da bo jutro, ko se bo vrnil ... Mama nama bo dala mleko na mizo ... potem bo odprla vrata in stopila na prag in zunaj bo stal - ata ...

TINČEK: Mogoče pa še vseeno pride. Saj še ni pravi večer...

Glej, sonce je še nad Urbanom.

OLGA: Ravno bo zašlo.

TINČEK: Še malo. Kako srečo imajo ljudje, ki so doma na Urbanu!

OLGA: Zakaj?

- 3 -

- TINČEK: Lahko primejo sonce, ko gre dol ...
- OLGA: Ti pa si pameten, ja. To se samo tako vidi.
- TINČEK: Kaj pa, če ga sploh več ne bo?
- OLGA: Kaj noriš! Da nikdar več ne vprašaš kaj takega!
- TINČEK: Saj tudi Frasovega, Gorjupovega, Špesovega ...
več ne bo!
- OLGA: Ja, ampak oni so dobili sporočilo ... da so padli na fronti ... Naš ata pa ni padel, je pobegnil k Rusom, sam veš!
- TINČEK: Nemci so javili, da je pogrešan.
- OLGA: Saj ... pogrešan, ne pa mrtev, razumeš ... Pogrešan pa zato, ker je pobegnil k Stalinu, razumeš!
- (Spet malo pomolčita.)
- TINČEK: Glej, zdaj pa je čisto zašlo. Oni na Urbanu pa ga še vedno vidijo ... ko gre dol ...
- OLGA: Notri pojdiva!
- TINČEK: Ne, čakajva! Pa tudi mama bi morala že priti. Lačen sem.
- OLGA: Potrpi, bo že kaj prinesla.
- TINČEK: Zakaj pa še ne pride? Sama sirekla, da je ponoči nevarno hoditi okoli?
- OLGA: Pri Medvedovih se dela do teme.
- TINČEK: Nekdo gre. Ššššš!
- OLGA: Kaj je?
- TINČEK: Koraki. Mogoče je ata?
- (Poslušata)
- TINČEK: Ata ... si ti?

VANČ: Kaki sta? Smrt fašizmu!

TINČEK in OLGA: Bog daj!

VANČ: Vama bom že dal - bog daj! Zdaj se pozdravlja tako: Smrt faširmu! Vidva pa morata odgovoriti Svobodo narodu! Razumete? Poskusimo! Smrt fašizmu!

TINČEK in OLGA: Svobodo narodu.

TINČEK: Bog daj!

VANČ: Ti bom že dal bog daj! Vsaj ti, Olga, bi morala vedeti ... Kaj nisi mladinka? Ne hodiš na sestanko mladinskega aktiva?

OLGA: Mama je rekla, da zdaj rajši ne! Dokler ne pride ata ... Naj pustim sestanko na miru ... Mogoče bi me še po strani gledali, ker je bil ata v nemški vojski!

VANČ: Ljubi bog! No, ne bog!

TINČEK: Smrt fašizmu!

VANČ: Kaj ste čisto nori! Vajin ata ni bil v nemški vojski, ampak je bil nasilno mobiliziran v nemško vojsko ... Od tam je pobegnil k slavni Rdeči armadi... K Stalínu! Razumeta? Mogoče je padel kot boljševik! Mogoče je imel to srečo!

OLGA: Kaj pa govorиш! Bom povedala mami!

VANČ: Saj, kje pa je mama?

OLGA: Pri Medvedu.

VANČ: Pri Medvedu? Zakaj?

TINČEK: Od tam bo prinesla nekaj za jest.

OLGA: Mleko in kruh.

- 5 -

VANČ: Medved jo vendar kulak ... Zapomnita si to! Kulak! Njemu bomo vse vzeli ... Mi rdeči, mi boljševiki, mi kapojevcji! Naj se mama ne ponižuje pred kulaki, ji povejta! Zdaj bomo ustanovili kolhoze ali zemljo tistem, ki jo obdeluje.

MAMA: (Pride iz mraka.) Pa naj mi dajo tudi kruh in mleko za otroke ti twoji kolhozi, Vanč! Pa ne bom hodila h kulakom delat. Samo parol ne moremo v ustajat!

VANČ: Vse bo, Mimika, vse bo ... ne samo kruh, mleko, meso, tudi elektrika bo in puding; vsakemu po njegovih potrebah, Mimika. Samo zdaj smo mi ... še v prehodni fazi ... Šele na poti v komunizem ... Pomanjkanja so samo zdaj v vmesni fazi ... čoz deset let ne bo nobenega pomanjkanja ... namesto pomanjkanja, Mimika, bomo imeli komunizem!

MAMA: Vanč, čisto so ti zmešali glavo s temi parolami!

VANČ: Nič s parolami! Čez leto, največ dve ... pa bo vsoga dovolj ... Meso bomo vstran metali ...

MAMA: Tega ni bilo in ne bo ...

VANČ: Bo, v komunizmo bo ... meso bomo vstran metali ...

MAM: Gremo not ... pripraviti moram večerjo ... Otroka ...
(Mama gre v hišo, Vanč stopi za njo, otroka pa zadrži na pragu ...)

VANČ: Tu malo počakajta! Moram mami reči nekaj na samem ...
(Stopi v hišo in potegne iz suknjiča zavoj mesa.)

VANČ: Mimika, na! Da ne boš rekla, da ni mesa ... Čoravno smo šele na prehodu ...

- MAMA: Kaj noriš, Vanč! Kje si pa to dobil?
- VANČ: Kje? Potrči so na črno klali ... Dali so mi, da bi bil tiko ... mislim na KLOJ-u! Saj nisem hotel vzeti ... Za sebe no ... Tebi sem prinesel, Mimika ... Rad bi ti pokazal, kako bom skrbel za tebe in otroke, če Jožeka več ne bo ...
- MAMA: Vanč, da te ne slišim več ... o tem ...
- VANČ: Saj mo je Joža sam prosil, naj ti pomagam, ko ga ne bo ...
- MAMA: Hvala, Vanč! Za meso ... Drugo pomoči pa ne potrebujem.
- VANČ: Mimika, zakaj si taka ... Saj lahko še čakam, še deset let, če ga ne bo ...
- MAMA: Olga, Tinček, gremo (pridita)
- TINČEK: Ja ... zakaj pa je stric Vanč rekel, da ne smevo not ... (Otroka vstopita)
- MAMA: Kar tako ... Povedal mi je nekaj političnega ... to pa se mora na samem ...
- OLGA: Kaj si bojo zdaj po vojni ljudje politične stvari govorili samo na samem ... Na ušesa?
- VANČ: To pa ti tudi rečem, Mimika, da moraš otroka bolj pametno vzgajati. A vidiš, kaj sprašujeta ... Danes moramo biti previdni, kaj govorimo ... Tudi pozdravljati je treba po novem.
- MAMA: Kaj spet pleteš, Vanč! Kako po novem?
- VANČ: Ne moreta več pozdravljati z bog daj!

MAMA: Ampak kako?

VANČ: (demonstrira) Pazita! Smrt fašizmu!

OLGA in
TINČEK: Svoboda narodu!

MAM: (se smeje) Bog pomagaj! Vanč, ti si zdaj bolj rdeč ko pravi komunisti.

VANČ: (prizadeto) Res nisem komunist, toda bil sem aktivist ... In tudi zdaj sem aktivist in član KLO-ja, krajevnega ljudskega odbora... In lahko dosti storim za vas in za tebe...

MAMA: Vanč... saj bomo že kako!

VANČ: Mimika, naj bo... pa bom kar pred otrokoma povedal! Biti moraš bolj previdna, zdaj ko smo na prehodu... Vsi moramo biti previdni, dokler ne bomo v komunizmu... Misliš, da me niso na KLO-ju vprašali, kako da je bil moj bratranec v nemški vojski...

MAMA: Saj je pobegnil k Rusom!

VANČ: Vem, vem; saj sem jim rekel... Potem pa so me vprašali, kako to, da so Nemci dobili pri tebi mrzlo vodo, ko so aprila bežali nazaj čez mojo... Prosili so te za vodo, ti pa si jim kar dala...

OLGA: Kaj pa, če je naš ata kjo na Nemškem prosil za vodo...

VANČ: Ampak to so bili okupatorji, imperialisti...

MAMA: Veš kaj, Vanč, tisti revolži, ki so bežali nasoj domov, pač niso bili imperialisti... Saj sem videla, da so Nemci... Bolgari so vzeli sami, vodi in vse, kar se je dalo vzeti, Nemci pa so vsaj prosili...

- 8 -

Pol sem si pa ravno mislila, kar jo zdaj rekla Olga... Mogoča pa moj Jožek kje na Nemškem, Madžarskem ali bog daj na Ruskem... tudi prosi za vodo, pa mu je mogoče nočejo dati... Smilili so se mi kot ljudje, razumeš, ne kot Nemci!

VANČ: Že že... Saj to jo bilo lepo, ampak politično, Mima, politično pa ni bilo. Zdaj moramo biti vsi prvidni... Tudi ti! In Olgo pošlji takoj na sestanek mladinskega aktiva, že jutri mogoče... Pa tudi ti ne hodi več delat h kulakom, si razumela? Če ti kaj manjka, kar meni reci, bom že jaz urodil...

MAMA: Saj si res dober, Vanč! Ampak jaz ne morem živeti od tega, kar mi prineseč ti... pazi raje, da ne boš še sam gor plačal... Mi potrebujemo kruh in mleko; vsak dan... moram iti h kulakom delati, dokler ne pride Joža domov... Kaj mi pomaga tvoje meso, če moram potem prositi otroka, naj nikomur ne povesta, da smo ga jedli...

TINČEK: Kaj meso si prinesel, stric? Hvala...

OLGA: Kje si dobil meso, Vanč!

MAMA: Tiho otroka, to vaju nič ne briga... In nikomur nič ne povajta. Zdaj na prehodu moramo biti previdni, ne Vanč!

VANČ: Le delaj se norca! Jaz ti seveda ne morem dati kruba ali mleka... Lahko pa vseeno skrbim za vas. Lahko ti dam pravo linijo, razumeš, pravo orientacijo... Zdaj grem! Imam sestanek KLO-ja! Smrt fašizmu!...

TINČEK IN OLGA: Svobodo narodu!

(Vanč gre, mama da otrokomata dva kosa kruha in skodelici mleka).

MAMA: Jejta! Potem pa spat.

TINČEK: Mama, kaj je stric res dobil meso... in ga prinesel?

MAMA: Ja!

TINČEK: In zakaj nama ne daš mesa?

MAMA: V nedeljo?

OLGA: Kje je dobil meso?

MAMA: Ne vem. Ne sprašujta! Sploh čim manj sprašujta! Vanč je tvegal in vzel meso za nas!

OLGA: Tvegal... To je zato, ker ima tebe rad...

MAMA: Olga! Da te ne slišim več...

OLGA: Če pa je res... Saj vem, da ti njega nimaš... Zdi se mi, da se nič ne vesoliš, da bo prišel naš ata z vojske.

TINČEK: Zakaj pa ni šel stric Vanč na vojsko? Zakaj naš ata?

OLGA: Saj vidiš, da je krumpast!

TINČEK: So vsi aktivisti krumpasti?

MAMA: Dajta no mir in jejta! Ti, Olga, pa greš jutri z mano... K Medvedu... zdaj je največ dela na njihvah in revolucija gor revolucija dol, ta koča je še vedno njegova... Me je že vprašal, zakaj ne prideš! Zdaj se mu ne smemo zameriti, ko ni ateja. Bo pa Tinček sam čakal na ateja!

OLGA: Mama... Medved je kulak, izkoriščevalec... Jaz bom šla na sestanek.

MAMA: Ti boš šla jutri z mano na njivo okāpat!

TINČEK: Stric Vanč je rekel, da je Medved kulak in da mu bojo vse vzeli.

- 10 -

MAMA: Mogočo je res kulak, ampak zdaj jej ... Jej kulkov kruh! Če ti pa ne diši, pa pusti!

TINČEK: Vse bom pojedel ... Kulako je treba uničiti!
(Zagrize v kruh.)

MAMA: (Sede in ju gleda ...) Vsi so že prišli, samo atejja še ni.

Dva meseca po vojni!

TINČEK: Mam, prečitaj nama atejjevo pismo ... Tisto zadnje ...

MAMA: Saj sem ga že stokrat.

TINČEK: Vseeno.

MAMA: (Vzame iz predale pismo in bore.) "Ljuba Mimika. Nimam dosti časa. Zdaj smo tudi mi na fronti. Rusi so že čisto blizu. Naredil bom, kar sem ti rekел. Kaj bo pa bo. Mislim, da bom ostal živ, ker imam podobico device Marije. Ti me samo pridno čakaj! Pazi na sebe in na najina otroka, Olgo in Tinčeka. Upam, da niste lačni in da ste zdravi. Če ti bo hudo, naj ti pomaga moj bratranec Vanč, obljubil mi je. Zdaj pa moram končati, ker so spet začele peti Stalinove orglice. Poljubi moja otroka.
Tvoj Jožek!"

(Molk.)

MAMA: Le zakaj je to pisal? Če so Nemci prebrali pismo, so lahko razumeli, da hoče pobegniti, pa so ga ustrelili kot deserterja. Mogočo pa so ga ustrelili Rusi, ker je prišel k njim v nemški uniformi. Kaj pa, če ga je prej zadelo...

OLGA: Mogočo pa je še v ruskem ujetništvu?

- 11 -

- MAMA: Tриje so se že vrnili iz ruskega ujetništva. Kaj, če ga ne bo več. (Se cmiha).
- OLGA: Mama.
- TINČEK: Prišel bo tako zvečer, ko zdaj... ko bo sonce ravno zašlo za Uršljanom... mi pa bomo sedeli, ko zdaj in se odpravljali spat...
- OLGA: Ne, prišel bo zjutraj, ko bomo vstali... Ti boš odprla vrata...
- MAMA: Vseeno je, kdaj pride, zjutraj ali zvečer... Samo, da pride živ, otroka moja.
- TINČEK: Seveda živ... Saj mrtev ne more priti tako daleč.
- OLGA: Tiho, bedak.
- TINČEK: Če pa je rekla, da bi prišel živ... Saj mrtev ne more priti, ne mama?
- MAMA: V redu, gremo spat!
- TINČEK: Mrtev lahko pride samo ponoči trkat na okno... Strašit, ne mama?
- MAMA: Bodи že tiho, filozof, in spravimo se spat. Zdaj so taki časi, da ni dobro imeti ponoči luč...

(Gre priviti petrolejko, se odpravlja spati.)

(Trkanje na okno.)

- MAMA: Jezus, kaj sta pravila o trkanju na okno!

(Prisluhnejo, mama pokaže s prstom na ustih, naj bodo tiho.)

- MAMA: Ne bomo odprli. Vse mogoči ljudje se klatijo: bando, križarji, Matjaževa vojska...

TINČEK: Matjaževa vojska?

MAMA: Šššššššššššš!

(Trkanje na drugo okno)

- MAMA: Kdo je?

GLAS: Halo! Živijo tu Malekovi?

- MAMA: Kdo je?

(Tišina. Zdaj vidimo v temi silhueto moškoga, ki pride okoli vogala do vrat... Trka.)

ATA: Mimika! Mimika!
(V sobi krik, skoro nenanaven...)
MAMA: Joža! Jožek! Jožek!
(Odpre vrata, stečejo ven, na dvorišču poljubljanje,
objemanje, klicanje imen...)
MAMA: Jožek, samo da si živ!
ATA: Ste vsi? Vsi zdravi?
TINČEK: Ata, atek!
OLGA: Ata, jaz sem mislila, da boš prišel zjutraj!
ATA: Peš sem prišel od Szhombathoya...
(Pridejo v hišo, vzhičeni).
ATA: Naj vas vidim... Po dveh letih spet v svoji hiši...
Čeravno ni naša, sem jo nosil v sebi... Otroka, Mi-
mika, pridite sem!
(Se nabijejo okoli njega na klopi. Jih boža. Oba z
mamo pravzaprav jočeta, zakaj, nobeden ne ve. Od
sreče. Pa saj se že spet smejetra).
TINČEK: Boš ostal zdaj zmerom z nami, ata?
ATA: Veš, da bom.
TINČEK: Zakaj pa se pol jočeta? Mama, kaj nisi vesela...
MAMA: Sem, Tinček, veš, da sem...
TINČEK: Pol se pa smeji... Saj, če smo veseli, se smojemo;
jočemo pa se, če smo žalostni. A ni tako, ata?
MAMA: Bodи no tiko, filozof!
TINČEK: Jaz sem zdaj sestavil pesmico zate, ata... Naj jo
povem!
ATA: Povej!
OLGA: Tinček, ne muči nas... s svojimi pesmicami.
ATA: Naj kar pove...

- 13 -

- TINČEK: (se postavi in ždeklamira.)
Ko je prišel ata nazaj,
je pri hiši pravi raj!
- MAM: Ne vem, kaj mu je. Vedno mu grojo po glavi neke pesmice. Jezus, pa saj si gotovo lačen.
- ATA: Nisem, nisem ...
- MAMA: Samo kruh in mleko imam ... Na moje ... Od Medvedov ... Za jutri pa imam meso.
- ATA: Meso?
- TINČEK: Stric Vanč je prinesel ... Pa ne smemo nobenemu povedati ...
- ATA: Vanč!
- MAMA: Ja, veš, Potrči so na črno klali, pa so mu dali, da bi bil tih.
- OLGA: Stric Vanč je zdaj član KLO-ja.
- ATA: Kloja?
- OLGA: Krajevnega ljudskega odbora.
- ATA: Kako pa je ta prišel tam zraven?
- MAMA: Aktivist je bil.
- ATA: Zmeraj sem vedel, da bo Vanč nekam prilezel. Še srečo ima, da ni za vojsko.
- MAMA: Jej, Joža!
- ATA: Otroka moja, vesta kaj vama povem ... To me je naučila vojska. Pa če bomo jedli vsak dan samo tri kuhane krompirje, samo da bo mir ... Tri kuhane krompirje ... Nič več ne potrebujemo ...

TINČEK: Ne, tudi meso bo, še vstran ga bomo metali, je rokel Vanč ...

OLGA: Ja, ja. Ko bomo v komunizmu.

ATA: A tako ...

TINČEK: Ata, si pobegnil k Rusom?

ATA: Veš, da.

MAMA: Zakaj nisi pisal?

ATA: Saj sem. Iz Budafoka. Ampak pri Rusih pošta ni šla nikamor.

MAMA: Je bilo hudo pri Rusih?

ATA: Ne. Mene so imeli prav radi. Sploh nisem bil v taborišču.

OLGA: Nisi bil v taborišču?

ATA: Ne. Ker sem bil Slovenec, Jugoslovan ... sem bil kar njihov vojak, boljševik ... Ja, jaz sem služil Stalina ...

MAMA: Zakaj pa nisi prej prišel ...

ATA: Me niso pustili! Hoteli so me obdržati ...

MAMA: Jutri bomo govorili. Ata je utrujen.

ATA: Ah, saj nisem, samo da sem doma. Kako si zrasla Olgica! Pravo dekle si. Saj boš začela za fanti gledati.

OLGA: Ah ... Samo da si ti prišel nazaj! Ne potrebujem nobenega fanta, zdaj ko si ti doma.

ATA: Olga, moja Olga ... Veš, zdaj ne boš več Olga ... Ampak Volga ... V spomin na Ruse.

- 15 -

OLGA: Hvala bogu, da nisi ostal pri Nemcih, da si bil med boljševiki. Zdaj si bom upala na mladinske sestanke ...

ATA: Le pojdi in vsem povej, da je ata rekел, da zdaj nisi več Olga, ampak Volga.

TINČEK: Kaj je to Volga?

MAMA: Ata, ata! Pusti imena, kakor so!

ATA: (Zapoje ...)

"Volga, Volga, mat rodnaja,
Volga ruska je reka ..."

(Ga gledajo in se ne morejo načuditi.)

ATA: Zapojte z mano ... "Volga, Volga, mat rodnaja ...
Volga ruska je reka ...

(Otroka pritegneta, mama smehljaje maje z glavo.)

MAMA: Zdaj pa res spat ... Saj si gotov mrzel ...
Te bom pogrela ...

(Se pogledata in potem je res tema ...)

DODATEK V TEMI

(Šepetanje.)

ATA: Mimika!

MAMA: Joža!

ATA: Si me čakala?

MAMA: Veš, da. Samo tebe.

ATA: Joj, ne morem več ...

MAMA: Čakaj ... otroka ...

ATA: Saj že spita.

(Postelja začne cviliti.)

ATA: Prokleta pojstla!

TINČEK: Ata, jaz še ne spim.

ATA: Zaspi, Tinček! Zaspi!

MAMA: Ššššš! Pazi!

ATA: Ja.

TINČEK: Ata! Zakaj se reče Stalínove orglice?

MAMA: Boš tiho ... Ata je zaspan.

TINČEK: Pol pa naj zaspi!

ATA: Bodi že tiho, filozof!

ATA: Zdaj spi!

TINČEK: Ata, ti lahko povem še eno pesmico?

ATA: Povej! Samo kratko!

TINČEK: "Zdaj ko je mir,

bo ata jedel samo krompir."

MAMA: Zdaj pa mir! In zaspi! Lahko noč.

TINČEK: Lahko noč!

(tišina. Dihanje. Postelja začne spot škripati ...)

- 17 -

II. PREVZGOJA

Otroka sedita na dvorišču. Olga ima v rokah drobno brošuro in sprašuje Tinčka.

OLGA: Katere pravice ima član Zveze pionirjev Jugoslavije?

TINČEK: Kje sva ostala?

OLGA: Člen 18.

TINČEK: "Člen 18 - sodelovati v delu svoje organizacije

Člen 19 - nositi člansko izkaznico

Člen 20 - nositi pionirske oznake in pozdravlji-
ti s pionirskim pozdravom.

Člen 21 - sodelovati na, na ...

OLGA: Sodelovati na izletih, prireditvah in svečanostih ...

TINČEK: In svečanostih, ki jih organizira ali pri katerih
sodeluje Zveza pionirjev!

Člen 22 - udeleževati se pionirskih izletov in
taborjenj ..."

OLGA: Dobro, samo člen 21 še pogled! Dober si, ampak
člene je treba poznati ...

(Na dvorišče pride župnik. Starejši okrogel človek.)

OTROKA: Gledata zmedeno, ne vesta, kako bi pozdravila.
Potem se odloči Olga!

OLGA: Smrt fašizmu!

TINČEK: Smrt fašizmu!

ŽUPNIK: Hvaljen Jezus!

TINČEK: Svobodo narodu!

TINČEK: Svobodo narodu!

ŽUPNIK: Kje imata očeta, otroka?

TINČEK: Mislite ateja? Za hišo koplje jamo za drevo ...

ŽUPNIK: Pokličita ga!

OLGA: Takoj! Ata, ata!

(Steče ponj.)

ŽUPNIK: Kako ti je ime, fant?

TINČEK: Tinček.

ŽUPNIK: In zakaj ne prihajaš v cerkev?

TINČEK: Tovarišica je rekla, da ni boga.

ŽUPNIK: Bog je, fantek, bog je.

TINČEK: Tovarišica je rekla, da še nobeden ni videl boga.

ŽUPNIK: Bog je in tudi videli so ga že ... izbrani ...

TINČEK: Vi ste ga že videli?

(Ata pride izza vogala.)

ATA: Kake norije pa sprašuješ, Tinček?! Dobér dan, gospod župnik!

ŽUPNIK: Hvaljen bodi Jezus!

ATA: Stopite v hišo, gospod župnik ... Vidva pa pojedita za hišo in vse pospravita!

(Ata in župnik v hišo, otroka stečeta. Župnik sede.)

ATA: Kaj bo dobrega, gospod župnik!?

ŽUPNIK: Ko si se vrnil s fronte, Malek, si prišel k spovedi ... In veš, kaj si mi reknel, kdo ti je rešil življenje na fronti?

ATA: Vem, Marijal!

ŽUPNIK: In zakaj zdaj tajiš Marijo?

- 19 -

- ATA: Nič ne tajim! Tu nosim njeno podobico ... (Po-
kaže medaljon za srajco.)
- ŽUPNIK: In kaj si mi še obljubil?
- ATA: Da bom hodil k maši ...
- ŽUPNIK: In zakaj te ni?
- ATA: Spet sem v službi na železnici ... Ob nedeljah
sem dostikrat v službi ...
- ŽUPNIK: Pa ne vsako nedeljo? (Ata molči v zadregi.) In
veš, kakšna nedelja je jutri ... Kakšen praznik?
- ATA: Ja, velka Gospojnica ...
- ŽUPNIK: In kaj si obljubil naši devici na fronti, Malek?
- ATA: Da bom vsako leto nesel svečo na Pekrsko gorco ...
- ŽUPNIK: In jutri je tak dan ...
- ATA: Pozabil sem kupiti svečo ...
- ŽUPNIK: Pozabil si na boga ... Svečo boš že kupil, pred
cerkvijo jih bo dovolj ...
- ATA: Dobro ... Storil bom, kar ukazujete ...
- ŽUPNIK: Malek, jaz nič ne ukazujem ... Jaz ti pomagam.
Zaobljubil si se ... če boš obljubo prelomil,
te bo peklo, slaba vest se bo oglasila, hudobec
te bo izkušal ... Pojdi lepo jutri z vso družino
na žegnanje ... Otroka pa malo vzemi v roke; ali
sploh znata moliti ... Tako, to sem ti imel pove-
dati, Malek ... In to obesi kje v hiši ... (Po-
tegne izpod talarja božjo podobico ...) Danes ni
nikjer več božjega znamenja ... Ali veš, da so
mi komunisti vrgli še čisto sveže prepleskanega
Kristusa s križa ... Take čase smo dočakali, ja!

Jaz sem bil celo vojsko za našo stvar, Nemci so me izselili, simpatiziral sem z OF, zdaj pa to ... Rdeči hočejo izgnati boga iz te dežele, kjer naši ljudje verujejo že tisoč let ... Rdeči pa v enem letu pravijo - konč, ni boga ... Vse bo zadela strašna kazen, Malek! Zato ne zapusti vere ... Obesi to podobico ... Vera nas uči lepih in dobrih stvari, nevera nas vodi v greh ... In jutri se vidimo na Pekrski gorci ... Drži?

ATA: Drži ... Saj sem obljubil ...

ŽUPNIK: Ne zato, ker si mi obljubil ...

ATA: Saj ne mislim vam ... Obljubil sem tudi oni ... devici Mariji ...

ŽUPNIK: In otroka mi pošlji k verouku, Malek! Hvaljen Jezus.

ATA: Hvaljen Jezus, gospod župnik ...

(Župnik gre, ata stopi za njim na prag ...)

ATA: Tinček! Volga!

(Otroka pritečeta.)

ATA: Sedita! In poslušajta!

(Otroka sedeta na štor na dvorišču, ata ne ve, kako bi začel.)

ATA: Ali znata moliti?

OLGA: Jaz znam, pa sem pozabila.

ATA: Kako pozabila?

OLGA: Ker ni boga.

ATA: Kdo pa ti je spet to rokel?

OLGA : Predsednik mladinskega aktiva.
ATA : Kdo pa je spet to?
OLGA : Ja, Edo!
TINČEK : Miličnik Edo!
ATA : Ni prav ... Bog je ... morata moliti. Sta slišala?
TINČEK : Saj jaz znam.
ATA : Kaj znaš? Oče naš ..?
TINČEK : Ja, "Oče naš, kruh je naš, bolj ga jemo, bolj je naš ..." .
ATA : Bodii tiho, norček! Poslušajta! Tudi jaz sem bil tak pred vojno. Nisem preveč verjel ... Takrat so vsi verjeli, skoraj vsi ... Jaz pa sem rajši stopil v gostilno, ko cerkev ... Potem pa sem bil na fronti ... Pravzaprav še pred fronto ... Odpravljali smo se iz Erlangena ... Pravili so, da skoraj vsi padejo ... In sem šel k župniku, sem mislil, mogoče je zadnjikrat. Povedal sem mu, kakšen sem bil pred vojsko, kako nisem molil. Pa mi je dal, glejta, to podobico device Marije; zadaj piše: Kdor bo to nosil, bo ostal živ ... In potem smo šli ...
TINČEK : Čigav župnik? Nemški ali ruski?
ATA : Nemec! Namški. Takrat sem bil še pri Nemcih ... In potem smo bili na fronti ... Padale so granate in pele so Stalínove orglice ...

- TINČEK: Stalinove orglice ... Je to kak inštrument?
- ATA: Ja, ja inštrument za smrt.
- OLGA: Bodи Že tiho, filozof ... In kaj је bilo s podobico?
- ATA: Cel naš vod je padol; ostali smo živi samo trije ... Ko sem videl onadva, sta mi rekla, da imata tudi tako podobico ... Marija nas je rešila.
- OLGA: Res?
- ATA: Če ti pravim! In takrat sem obljubil, da bom na vsako velko Gospojnico nesel svečo na Pekrsko gorco. Jutri je žegnanje na Gorci. Kaj mislita, moram iti?
- OLGA: Če si obljubil ...
- TINČEK: Seveda, pojdimo .. ! Na Pekrski gorci gre sonce gor ...
- ATA: Pa znata moliti ... V cerkvi bomo molili.
- OLGA: Jaz še znam očenaš .., ampak če bo slišal predsednik mladinskega aktiva. Na sestanku je dejal, da boga ni in da je religija navaden opij za ljudstvo ...
- ATA: Opij za ljudstvo? Kaj je pa zdaj to ... Poskusimo! "Oče naš, kateri si v nebesih, posvečeno bodi tvoje ime ..."
- OLGA: "pridi k nam tvoje kraljestvo, zgodi se tvoja volja, tako na zemlji"
- TINČEK: "Tako na nebu ..." Ata, saj očenaš znava
- OLGA: Se v cerkvi tudi poje?

ATA: Soveda, jutri bodo romarji peli ... Ampak jaz sem pozabil ... samo eno še znam ... Eno o Mariji ... Včasih smo jo pijani peli, ampak je vseeno prava ... Peli smo jo eni Marički ...

OLGA: Ata, ata, kaj slišim ...

ATA: Ja, tako gre: "Ptice pod nebom letajo,
slavo Mariji pojejo,

OLGA: Jaz tudi znam, smo peli z mamo, ko te ni bilo ...
Ti, Tinček, pa delaj samo mmummm ...

ATA: Pa zapojva, Volga! "Ptice pod nebom lotajo,
slavo Mariji delajo,
zavoljte Sina Jezusa,
zemlje vesoljne stvarnika ...
Rože na vrtu cvetejo,
vence Mariji pletejo.
Bodi, Marija, venčana,
zavoljo srca čistega!"

VANČ: (Prišopa, Malekovi ga niti ne vidijo, ne more verjeti, da prav vidi in sliši ...) Joža, pa kaj si čisto nor! Pa kaj mnoriš! Kakega hudiča pa pojete?

OLGA: Pesem o Mariji!

VANČ: Joža, pa ti bi res nad vse pokvaril. Bi se nad zameril KLOJ-u ali kaj! Hočeš, da te bo udba dobila na piko! Kaj si bil mogoče pri ta belih med vojsko ali si bil boljševik in Stalínov vojak!?

- ATA: Kaki KLO, kaka UDBA? Kaj me strašiš?
- VANČ: Danes moramo biti previdni! Joža! Pojdi, gremo not, povedati ti moram nekaj važnega ... In kje imaš Mimiko?
- ATA: Pri Medvedu dela, jaz pa tudi nimam dosti časa ... Imam nočno.
- VANČ: Stopita, otroka, po mamo ... Naj tudi ona sliši ... Greva not, Joža! (Otroka gresta, moška pa v hišo ...)!
- VANČ: Joža, ti ga res serješ! Saj, hudič frdamani, pred vojsko nisi bil pobožen, zdaj pa mi moliš in poješ neke cerkvene pesmi!
- ATA: Jutri gremo na Pekrsko gorco na žegnanje ... Saj ne more škoditi, če otroka znata moliti in peti!
- VANČ: Nikamor ne boš šel, Joža! Ne serji ga!
- ATA: Moram iti ... Obljubil sem Mariji. Podarila mi je življenje, vsi so padli, samo ...
- VANČ: Saj vem ... samo vi trije s tisto podobico ste ostali živi ... Pa ti sploh veš, kaj se godi? Časopisa nimaš? Radia pa ne poslušaš! Ti je zato naša država dala elektrifikacijo ... Nisi nič slišal o zakonu o agrarni reformi ... Ti rajši še naprej pošiljaš svojo ženo h kulaku, da podpira ostanke vladajočega razreda izpred revolucije ... Kaj nimaš nobene orientacije ... Kakšni so le bili tisti boljševiki, pri katerih si služil vojsko, če te niso nič naučili o kulaštву in agrarni reformi ...?

- ATA: Fejst fantje so bili boljševiki; Špirit so pili.
Jaz te nič ne razumem, Vanč!
- VANČ: Človek božji ... Zemljo bojo delili! Zemlje, kolikor hočeš! Tudi ti jo boš dobil.
- ATA: Od koga jo bom dobil?
- VANČ: Od nas na KLO-ju! Razumeš, agrarna reforma bo. Zemljo bojo vzeli kulakom in jo dali vam ... Ta koča tako že zdaj ni več Medvedova ... zdaj jo boš dobil ti, za zmerom ... In zemljo. (Ata gleda in ne razume.) Tako je, ja.
- ATA: Zemljo bojo vzeli! Komu?
- VANČ: Ja, Flajšokerju, Medvedu, Benkeju, Vajngerlu ... vsem kulakom. Tudi župnijsko zemljo bojo razdelili. Dobili jo bote vi ... mislim mi ... Kaj še nisi slišal - "Zemljo tistem, ki jo obdeluje!"
- ATA: Kaj govorиш! Kje ti bo Medved, Benko, Flajšoker pustil, da mu boš vzel zemljo ...
- VANČ: Nihče jih ne bo vprašal. Mi imamo socializem in zdaj lahko delamo z zemljo, kaj čemo! Vzeli jo bomo in razdelili ... to je agrarna reforma.
- ATA: Pa misliš, da bi jo lahko dobil tudi jaz?
- VANČ: Dobil jo boš, če boš pameten ... Če me boš poslušal, če ne boš hodil na božja pota, če boš pustil Volgo na mladinske sestanke, če boš sam šel na prostovoljno delo ... Zdaj so takik časi, da moramo biti previdni ...
- ATA: Samo jutri še grem na žegnanje na Gorco! Obljubil sem ...

VANČ: Komu obljubil?
ATA: No, Mariji ...
VANČ: Ne serji ga, no! Kaki Mariji!
ATA: In župniku sem tudi obljubil!
VANČ: Župniku ... Kaj si bil v cerkvi?
ATA: Ne, sam je prišel sem!
VANČ: Bodи no pameten, Joža. Mene poslušaj. Sedi in daj mir ... Glej, kaj moraš zdaj narediti, pa boš dobil zemljo ...!

(Oče obsedi, Vanč pa začne jemati s sten svete podobe in jih spravlja v skrinjo. Na steno obesi dva letaka ...)

ŽIVELO BRATSTVO MED SSSR IN SFRJ

ZEMLJO TISTEMU, KI JO OBDELUJE

ATA: Vanč, ti si nor! Daj nazaj vsaj Marijo!
VANČ: Dobro, Marijo, ampak to najmanjšo ... Da boš imel mir ... Drugo pa pusti, kakor sem jaz naredil ... Mene poslušaj, zdaj so taki časi, da moraš vedno paziti, da si na liniji ... Imamo vendar svobodo! Lahko te zaprejo za eno napačno besedo!
ATA: In zaradi teh parol, misliš, bom dobil svojo zemljo?
VANČ: Zaradi, "Zemljo tistemu, ki jo obdeluje" ... Dobili bomo agrarno reformo. Prvi bojo dobili zemljo seveda partizani, mislim borci in mi aktivisti, potem vi siromaki in nekdanji viničarji ... potem drugi ... Škoda, da si na železnici, lahko bi bil več ...
ATA: Služba je služba ... Če je železnica nekaj veljala v stari Jugoslaviji, potem bo v novi še več ...

Železničarji so bili vedno gospodje, pa bomo še zdaj ... Ampak zemljo bom vseeno obdeloval in Mimika tudi. Ji ne bo treba več k Medvedu?

VANČ: Tja je šla danes zadnjič, da več! Srečo imaš, da si bil pri boljševikih ... Da imaš tisto potrdilo iz Rdeče armade ... Pokaži!

ATA: (Poišče v predalu neko potrdilo.) Tu je!

VANČ: Je pravo, ja! Borec Rdeče armade ... To pazi kot zenico svojega očesa. To je zdaj najvažnejše, to, da si pri Rusih in pri Stalinu dobro zapisan ...

(Pride mama z otroki.)

MAMA: Dober večer! Ja, kaj pa je zdaj to? Kake parole? Si znoredel, Vanč?

ATA: Naj bo, mama, pusti ... Dobili bomo zemljo!

VANČ: Ne boš več delala na Medvedovem, ampak na svojem!

MAMA: Saj sem nekaj slišala pri Medvedu ..., Nas bo še iz hiše vrgel!

VANČ: Ne bo, ne bo. On je kulak in zdaj bomo mi na KLO-ju kulakom pokazali, kaj je socialistično kmetijstvo ...

TINČEK: Mama, jutri gremo vsi na Gorco. K maši ... Bomo peli ...

Ptice pod nebom letajo,
slavo Mariji pojejo ...

VANČ: Tinček, ne bomo peli takih pesmi ... ne ... Ampak kako drugo ...

TINČEK: A to? "Volga, Volga mat, rodnaja"?

VANČ: To! To!

ATA: Mimika, jaz moram zdaj v nočno ...

MAMA: Čakaj, jesti ti dam ... Sem prinesla od Medve-
da ...

ATA: Mimika, čuj, pusti jesti ... Jutri, če bi šla
ti namesto mene ... Mislim, če bojo res delili
zemljo ...

MAMA: Kaj? Nič ne razumem!

VANČ: Boš razumela, boš. On ne sme iti na žegnanje,
tudi Volga ne! Jutri bomo imeli udarniško ...
Čistili bomo ruševine ... zgradili bomo nov
most ... Švabi so ga pognali v zrak, ko so se
umikali ... ko ste jim tu dajali mrzlo vodo ...

MAMA: Vanč, pa ti si čisto nor s to svojo politiko ...
Kaj bom jaz na božji poti, saj ni mene Marija
rešila na fronti. Joža, kaj ga poslušaš?

VANČ: Dobro, se nimamo kaj meniti! Jaz grem, vi pa
se obrišite pod nosom za zemljo, če ste taki
norci! Adijo! Vi imejte svojo Marijo, vam bo
ona dala agrarno ... pojrite v župnišče molit ...
Oblečite nemške uniforme, če hočete ... lahko se
derete Heil Hitler, mene nič ne briga ... Jaz
dvignem roke, to lahko potrgata z zidov, obe-
sita svetnike nazaj, v redu, bodite naprej hlap-
ci in tlačani, meni se jebe, če nočeš vedeti,
da človek, novi človek vstal bo iz človeka, ka-
kor se je izrazil partizanski pesnik ... nesi
Švabom mrzlo vodo gor v Berlin, hvala lepa ...
Samo mi si nismo več v žlahti, ne poznamo se ...

- ATA: Dobro, kaj noriš; Vanč, saj vidiš, da te poslušamo. Nič nisem rekel, ko si mi vrgel Kristusa s stene. Nič! Dobro, jaz bom ostal doma, Volga bo šla z mano na udarniško, v redu; Mimika bo šla na Gorco; vsaj to moramo narediti, Vanč, Marija mi je rešila življenje in ne smem se ji do kraja zameriti. Bogve, če boste vi rdeči, mislim, zmerom, pa mi lahko še vseeno prav pride ... tista sveča, razumeš!
- VANČ: Dobro ... Mimika naj gre, ampak tako da je ne bojo vsi videli ...
- MAMA: Ata, ti si obljubil Mariji, ne jaz.
- ATA: Zdaj gre za zemljo, ne smemo je spustiti z rok.
- VANČ: Ne poslušaj žensk, Joža; mene poslušaj!
- OLGA: O, tako pa ne ... Tudi me smo enakopravne, je povedal Edo, mislim predsednik mladine ...
- VANČ: Jaz moram zdaj na sestanke KLO-ja. Imamo dela vrh glave! Moramo preganjati sovražno propagando, religijo, ta opij za ljudstvo, črni zakol, kulake ... Imamo dela vrh glave ... Vama sem pa povedal svoje ... Zemljo bosta dobila, če bosta pametna, če me bosta poslušala ... Smrt fašizmu!
- OLGA: Svobodo narodu!
- MAMA: Hvaljen Jezus, Vanč!
- VANČ: Le zajebavaj, Mimika, le zajebavaj!
- MAMA: Če pa grem jutri na božjo pot ... namesto tovariša agrarnega interesenta ...

- 30 -

- ATA: Mimika, zdaj moramo biti pametni, zdaj ne prehodu, ne Vanč!?
- VANČ: Ja! Zdaj ko je svoboda, moramo biti previdni ...
(Vanč gre.)
- ATA: (Si obleče železničarski suknjič). Zdaj bom šel tudi jaz.
- MAMA: Čakaj, večerjo ti dam ...
- ATA: Si jezna, Mimika! Saj mi ni lahko. Vem, obljubil sem Mariji, samo takrat nisem vedel, da bojo zmagali rdeči in da bojo delili zemljo ...
- MAMA: Naj bo ... Bom pa še to naredila, mogoče pa ima Vanč vseeno prav. Čeravno se mi zdi malo zmešan s temi svojim parolami ... Da ne bo še gor pličal. Ti pa z njim vred!
- ATA: Lepo pa bi bilo, če bi dobili zemljo ... Da bi bili na svojem ... Da bi jedel svoj kruh ... Saj mənda nočeš, da bi jedli celo življenje samo krompir!
- MAMA: Jej! Otroka, vidva pa umit in spat ...
- TINČEK: Ata, ti lahko povem še eno pesmico, zdaj sem jo sestavil ...?
- MAMA: Zadosti norij je bilo za danes ...
- ATA: Pusti ga ...
- TINČEK: Moj ata ne bo nesel sveče,
ker stric Vanč takو mu reče.
Zdaj ko je mir,
jemo samo krompir,
a če bomo poslušali strica,
bo na mizi še prasica ...

ATA: Zdaj te imam pa dovolj, prokleti smrkavec... S temi tvojimi pesmamicami... Naj ti gre kaj bolj pametnega po glavi. Ti si še krompirje ne zaslužiš...

MAMA: Sem rekla, Tinček, spat...

(Ga prime za uho in odpelje v **sobo**...)

III. AGRARNO

Ata na dvorišču šili količke, Olga in mama sta v kuhinji in posnavljata Olgin tekst, ki ga bo povedala na delitvi zemlje. Ata pride s količki v kuhinjo, da jim bo pritrdil zastavice...

OLGA: "Tako torej danes uresničujemo večstotletno borbo slovenskih kmetov, uresničujemo sen Matije Gubca in Iliję Gregoriča, sen hlapca Jerneja... Današnji Gubci, **Gregoriči**, Jerneji bodo dobili zemljo... Kar niso zmogla dolga stoletja fevdalizma in kapitalizma, to zmore socializem v devetih mesecih..."

MAMA: No!

OLGA: Ja, povej mi!

MAMA: "Ta zemlja..."

OLGA: "Ta zemlja, ki prehaja danes iz kulaških rok v roke tistih, ki jo obdelujejo, bo rodila tisočeren sad, na njej bodo doma svobodni, veseli in delovni ljudje. Ta zemlja, s krvjo in znojem prepojena, bo spomladi pela pesem dela, v jeseni pa pesem obilnih plodov..."

ATA: To je pa ravno tako, ko da bi govoril naš Tinček!

MAMA: Ata! Šššššš! To je napisala učiteljica!

OLGA: Pregledal pa je Edo, predsednik mladine!

ATA: Mislim, tako je; lepo se sliši, razumem pa nič...

- Kakšni Gubci in Gregoriči, pesmi obilnih plodov...
- OLGA: To je zato, ker ne bereš knjig... Meni se zdi lepo...
- ATA: Saj se zdi tudi meni lepo, mislim, kako ti to govorиш!
- In vesel sem, da boš ti govorila... Moj otrok bo nastopil...
- MAMA: Rada bi bila zraven, ko bojo delili... Pa tudi to bi rada videla, kako bojo gledali Flajšokerji, Vajngerli in Medvedi... ko bojo siromaki zabijali kole v njihovo zemljo...
- ATA: Meni je vseeno, jaz se jih ne bojim, izkorisčevalcev.
- MAMA: Saj se tudi jaz ne bojim.. Ampak sto let in več je bilo njihovo...
- OLGA: Mama, ponoviva še enkrat... Tako tremo imam... Cel mladinski aktiv bo tam in jaz bom imela govor... "Tako torej danes uresničujemo večstotletno borbo slovenskih kmetov, uresničujemo sen Matije Gubca in Ilike Gregoriča..."
- (Čez dvorišče pride kmet Medved, pred vrati prisluhne, potem pa samozavestno vstopi v hišo...)
- MEDVED: Dober dan... Kaj imate politično uro...?
- ATA: Dober dan.
- MAMA: Dober dan!
- OLGA: Smrt fašizmu!
- MEDVED: Fašizem je že mrtev... Ja, kaj pa delaš, Malek... Kakšni koli so to?
- ATA: Mejniki.
- MEDVED: Mejniki? Ja, kaj imaš kakšno zemljo ali kaj...?
- ATA: Nimam je še. Ampak danes jo bom dobil.
- MEDVED: Ja? Od koga pa?

- ATA: Od agrarne komisije. Jaz sem namreč tudi agrarni interesent.
- MEDVED: A tako? Kje jo bo pa dobila agrarna komisija..., da lahko deli?
- ATA: To pa ni več moja stvar, gospod Medved.
- MEDVED: Malek, to je tvoja stvar. Ne moreš vzeti ukradene zemlje. Vprašal sem, kje bo agrarna komisija dobila zemljo za delitev.
- ATA: To bi morali vi boljše vedeti... Saj je vas razlastila... mislim, vam so vzeli, kak se že reče, "presežek kmečkih posestev".
- MEDVED: A tako misliš? pride nova oblast, pridejo rdeči paročajo kmetom -- kar je bilo sto let tvoje, to zdaj naenkrat ni več tvoje, ampak naše, agrarno... In mi kmetje bomo kar dali, misliš?
- ATA: Saj vam vseeno ostane 20 hektarjev... Vsega pa sami tako ne morete obdelati.
- OLGA: Saj vidite socialistično parolo - Zemljo tistemu, ki jo obdeluje.
- MEDVED: Ko govorimo odrasli, otroci molčijo!
- OLGA: To je bilo v času kapitalizma in imperializma... Danes pa je drugače, danes smo dekleta enakopravni faktor socialistične družbe...
- MAMA: Olga! Boste sedli... gospod Medved?
- MEDVED: Ne, hvala... S čim boš pa oral, Malek?
- ATA: Bo že kako. Kravo bomo kupili... Zdaj pa bomo orali z zadružnim traktorjem!
- MEDVED: No, saj sem vedel. Veš, kaj ti povem! Najprej bojo orali z zadružnim traktorjem, potem pa bojo še zemljo

vzeli v zadrugo... Rekli bojo, če je skupni traktor,
naj bo še zemlja skupna... To bojo kolhozi in vse
bo šlo v božjo mater.

ATA: Saj je tudi enainštiridesetega šlo vse v božjo ma-
ter, pa ni bilo rdečih in ne kolhozov...

MEDVED: Pa kaj ti misliš, Malek, da bo šlo to **kar** tako...
Dobro, recimo, da boš ti garal na tej zemlji, če-
ravno nisi kmet, ampak železničar, kaj pa drugi?
Misliš, da bojo siromaki, ki niso nikdar imeli zem-
lje, orali, okopavali, osipavali, gnojili... Da bojo
ljubili zemljo, kakor jo ljubim jaz...

ATA: Ne vem... v zakonu nič ne piše...

MEDVED: Od kdaj pa ti bereš zakone, Jože Malek... Glej, saj
se nisem prišel prepirat... Besede nisem rekел, ko
ste ostali v moji koči...

ATA: Sami smo jo popravili, da lahko živimo v njej... Prej
je bila šupa...

MEDVED: Nič nisem rekел in tudi zdaj se nisem prišel kregat...
Midva sva se vedno dobro razumela... Odpovej se zem-
lji, Joža! Mislim, če ti bojo dali mojo...

ATA: Če je ne vzamem jaz, jo bo vzel kdo drugi. Samo v na-
šem Jelovju nas je šestintrideset interesentov, agrar-
ne zemlje pa je komaj 50 hektarjev...

MEDVED: Ne pozabi, da sem ti na žagi plačeval več ko drugim.

ATA: Saj sem tudi delal več ko drugi.

MEDVED: Sem ti branil, ko si šel na železnico? Nisem skrbel
za twojo družino, ko si bil na fronti?

ATA: Saj so delali... mama, Olga in celo Tinček je pasel
krave... Vsi smo vedno delali na vašem... Zdaj bi radi
enkrat na svojem...

- MEDVED: Madona, govorиш ko raztrgan dohtar. Kje si se le naučil?
- ATA: Pri boljševikih, pri Stalinu!
- MEDVED: Se ti bojo že še zaleteli ti tvoji boljševiki!
- ATA: Najprej so se vam, kulakom!
- MEDVED: Dobro, Malek, ne kregajva se! Glej, na tej strani brega je župnikovo... Župnik pa res ne potrebuje zemlje, saj mu vse mi dajemo. In vedno jo je dajal v najem, sam ni nikoli delal. Če ne bo drugih interesentov, se tudi ti ne puli za mojo zemljo... Reci, najti dajo župnijsko... Pa bojo mogoče mojo pustili namixu... Malek, na najino prijateljstvo... Reci jim, na Medvedovem imam kočo... zemljo pa mi dajte župnijsko...
- ATA: Dobro, meni je vseeno, samo da nekaj dobim. Če mi bojo ponudili župnijsko, bom pa tisto vzel!
- MEDVED: Dobro... Če bo tako, se lahko tudi pri meni oglašiš za živino, ko bo treba orati...
- ATA: V redu.
- MEDVED: Pa srečno, Malek in vedve tudi!
(Gre).
- OLGA: To so kulaki. Dokler so izžemali in pili kri neosvesčenega delavca proletarca, so poznali samo bič in profit, zdaj pa se prilizujejo... Toda mi smo na zastavo Oktobra napisali - Zemljo tistem, ki jo obdeluje... Če boš zdaj odstopal, ata, potem boš indirektno podpiral kulake.

ATA: Madona, Olga, jaz te ne poznam. Kako pa govorиш, ko kak raztrgan doktor. Od kod le imaš to?

OLGICA: To imam od predsednika mladinskega aktiva...

MAMA: Tistega miličnika?

OLGICA: Ja.

MAMA: Le glej, da ne boš imela še česa drugega od njega... Ko se tako učiš...

OLGA: Mama... mi smo tevariši... zdaj ni čas za čustva, ampak za preobrazbo človeka v Človeka!

ATA: Kdaj bojo prišli? Skupaj gremo do šole... Tam bojo delili... Meni je vseeno, lahko vzamem tudi župnikovo... (Trkanje)...

ŽUPNIK: Hvaljen bodi Jezus!

MAMA: Dober dan!

OLGA: Smrt fašizmu, svobodo narodu!

ŽUPNIK: Kaj ne zna nihče več krščansko odzdraviti? Si pozabil, Malek, kdo te je rešil na fronti? Plakati po stenah mi govorijo, da si pozabil ne le na Marijo, ampak tudi na Boga.

OLGA: Religija je opij za ljudstvo!

ŽUPNIK: Otrok pa ne vzugajaš ravno v krščanskem duhu!

ATA: Osemnajst je star... Drugi časi so danes.

ŽUPNIK: In ti? Danes torej greš! Vidim, kole si pripravil.

ATA: Kam?

ŽUPNIK: Na agrarno komisijo.

ATA: Seveda grem.

ŽUPNIK: In ti, Malek, se strinjaš s temi!?

ATA: S čim?

ŽUPNIK: (Potegne časopis iz zepa in bere). "Zemljiška posestva cerkve, samostanov in verskih ustanov se razlastijo z zgradbami in napravami ~~vred~~ brez odškodnine..." Se ti zdi prav, da kradejo bogu...

ATA: Tega si nisem jaz izmislil.

ŽUPNIK: Vzel pa boš?

ATA: Bom.

ŽUPNIK: Tudi župnijsko?

ATA: Kar bom pač dobil.

ŽUPNIK: Malek, to bi bil božji rop... To je božja zemlja, z božjo pomočjo župnišču dana, z božjo pomočjo obdelovana...

OLGA: Obdelovala je ni božja roka, ampak dninarji in najemniki. Sami niste delali nikomur, toda socialistični motto je Zemljo tistemu, ki jo obdeluje.

MAMA: Olga, nehaj!

ATA: Saj vam bojo pustili deset hektarov... Kaj boste z njimi, jaz imam dva otroka... vi pa nobenega.

OLGA: Saj ne veš, ata!

ŽUPNIK: Dekle, da se ti jezik ne posuši!

MAMA: Olga, zdaj pa tiho!

ŽUPNIK: Če boš vzel župnijsko zemljo, Malek, ti ne bo ~~modila~~, živina, ki se bo pasla na njej, bo poginila, toča bo vse oklestila, zapomni si!

ATA: Ne boste me prestrašili.

OLGA: Opiš za ljudstvo!

ŽUPNIK: (Stopi zdaj čisto blizu Maleka, prime ga za suknjič). Malek, pomisli, kdo ti je rešil življenje na fronti! Pomisli, kako si pozabil na obljubo naši devici Ma-

xiji? Ženo si poslal s večo, misliš, da ne vem!
Velik grešnik si, ker si izgubil boga, ampak pazi,
da bo ne bo izgubil tebe... Potem ti gorje...

ATA: Nisem pozabil na boga, ampak enkrat v življenju bi
tudi jaz hotel imeti malo zemlje... In če mi jo dajo
komunisti, jo bom vzel od komunistov. Vi mi niste
nikdar ničesar dali, razen pokore in blagoslova...

ŽUPNIK: Apape satan! Velik grešnik si, Malek!

ATA: Dobro, povejte, kaj hočete? Zakaj mi ne date miru?

ŽUPNIK: Hočem, da ne vzameš moje zemlje, vzemi Medvedovo!
Amen!

OLGA: To je propaganda...

(V tem se pojavijo na dvorišču Vanč, Miličnik Edo,
učiteljica, predsednik KLO-ja, tovariš z okraja in
za njimi Tinček... Vanč igra na harmoniko... Le vkup,
le vkup uboga gmajna...)

VANČ: Hej, Joža, gremo, pridi, danes delimo kulaško zemljo...

ŽUPNIK: (Pride skozi vrata...) Antikristi!

MILIČNIK EDO: Kaj pa vi tu? Mogoče vršiti sovražno propagando?

UČITELJICA: Tovariš Malek, tovariš agrarni interesent! Gremo!

OLGA: Že pridemo!

PREDSEDNIK KLOJA: Tovariš župnik, kaj pa vi... Modite po hišah in
grozite, saj smo slišali... Prijavili vas bomo... kaj
ste pozabili, da je cerkev ločeno od države...

ŽUPNIK: Pustite me na miru, antikristi!

(Hitro odide, Vanč stopi v hišo...)

VANČ: Gremo Joža! Kaj pa je ta črni hudič delal pri tebi!

ATA: Jaz ne grem nikamor...

VANČ: Ti si znoredel... Takoj moramo naprej! Ljudje so že zbra...

ni! Samo nas še čakajo. S harmoniko gremo... Ne zaje-
bavaj, Joža!

ATA: Naj gre mama!

VANČ: Kaj si znorel!

ATA: Pa kaj za morem... Najprej sem obljudbil Medvedu, da
bom vzel župnijsko, zdaj pa me župnik spominja, da me
je rešila Marija... Jaz nisem vreden, navsezadnje pa
sem bil najprej nemški vojak...

VANČ: Prekleti, butl, ti si bil pri boljševikih!

MAMA: Pusti ga, Vanč, grem jaz...

ATA: Tako, ja! Naj gre Mimika!

PREDSEDNIK
KLOJA: Kaj je, Malek, gremo!

MAMA: Kaj jaz nisem dobra? Mar ženske nismo enakopravno?

UČITELJICA: Bravo, tovarišica Malek! Gremo! Olga znaš govor na
pamet?

OLGA: "Tako danes uresničujemo večstoletno borbo slovenskih
kmetov, uresničujemo sen Matije Gubca in Ilike Grego-
riča..."

VANČ: Tako, sen slovenskih puntarjev... Le vkup, le vkup
uboga gmajna... (Vanč igra na harmoniko, ostali zapo-
jejo...)

ATA: (Priteče iz hiše s količki...) Mama, na kole! Živila
OF! Živila slavna Rdeča Armada!

VSI: Živila!

ATA: (Šepne mami) Mama, manj ko dva hektarja sploh ne vze-
mi!

MAMA: Že prav...

(Glasno odidejo, pojejo, mahajo z veliko zastavo. Ata
obsedi na štoru...)

FAROVŠKA
ROZA: (Čez plot). Ja, kaj je Malek. Ti nisi šel? Te bom pohvalila župniku. Pa le nisi tak antikrist!

ATA: Poberi se!

FAROVŠKA
ROZA: Ne bodi nesramen,... Si ženo poslal, kaj! Torej se le bojiš greha...

(Gre. V tem priteče Tinček, torbo vrže vstran...)

TINČEK: Ata, ata, greva tudi midva...!

ATA: Kam?

TINČEK: Tja, kjer delijo zemljo... Mi nimamo šole, ker je tak dan in ker je tovaršica v komisiji... Kaj ti ne greš!

ATA: Ne.

TINČEK: Zakaj ne?

ATA: Kaj te briga?!

TINČEK: Se bojiš?

ATA: Koga bi se bal... Naj gre mama!

TINČEK: Jaz lahko grem?

ATA: Kar doma ostani... To ni za otroka...

TINČEK: Če pa je Volga šla!

ATA: Ona je že velika.

TINČEK: Velika, ja. Misliš zato, ker jo tisti miličnik večkrat pošlata?

ATA: Kaj si rekel! Bi rad, da te natepem? Kako nesramno govorиш!

TINČEK: Saj bom tiko...

(Sedita nekaj časa tiko.)

TINČEK: Ata, lahko povem eno pesmico... Zdaj sem se je spomnil!

ATA: Pa povej!

- 41 -

- TINČEK: Če ne boš jezen!
- ATA: Zakaj? Je o meni?
- TINČEK: Ne, o agrarnem...
- ATA: No, pol pa povej!
- TINČEK: "Ko se agrarno deli,
moj ata na štoru sedi!
Namesto njega mama
se za zemljo bori sama..."
- ATA: Prokleti smrkavec, ti bom že dal, na štoru sedi...
preklete tvoje pesmice... (Teče za njim, ga zgrabi
za uho in vleče po dvorišču, Tinček tuli...)
- TINČEK: Uaauuuuu! Saj si rekел, da ne boš jezen...! Moj ata
korenjak, je bil Stalinov junak; moj ata poštenjak
je bil Stalinov vojak... moj ata, spusti me!
- ATA: Ne bom, dokler ti teh pesmic ne izbijem iz glave...
Smrkavec... Ti bom že dal stegovat jezik... Saj sploh
ne sedim več na štoru!

IV. SOCIALISTIČNI KULAK

Olga je sama v hiši. Pripravlja kosilo... Juho, krompir, solato.
Nosi k mizi, ki je na dvorišču... Ima še posebno skledo, ki pa je
prekrita... Gre na dvorišče in pokliče.

OLGA: Ata, mam! Kosilo!

ATA: (od daleč) Ja!

OLGA: Hitro, da ne bo mrzlo!

(Gre nazaj v hišo in natoči vodo v vrč ter lepo pri-
pravi kozarce... Na kolesu se pripelje mimo miličnik
Edo.)

EDO: Ja, koga pa kličeš... A mene?

OLGA: Edo! (Seveda zardi). Ateja in mamo... Kosilo!

EDO: A mene pa ne bi povabila na kosilo, kaj?

OLGA: Če hočeš... Samo moram vprašati ateja pa mamo.

EDO: Šalim se! Kje pa imam čas... Celo noč sem na nogah... Važne naloge, veš! Ampak, da ti povem... Prišel sem zaradi kresovanja zvečer... Moraš priti... In dogovoriti se moramo za tekmovanje. Napovedati moramo tekmovanje vsem drugim aktivom v uničovanju koloraskega hrošča. Kapitalisti hočejo uničiti socialistično kmetijstvo in so nam podtaknili koloradskega hrošča... Mladinci iz Jarenine so odkrili osemnajst hroščev in osemdeset kupčkov ličink! Mi moramo najti vsaj dvajset hroščev in sto ličink, razumeš... Mladinski aktiv, ki ga vodim jaz, mora biti prvi... razumeš! Zdaj pa grem!

OLGA: Čakaj, kaj res ne boš jedel?

EDO: Kje pa! Jaz sem organ in ne morem jesti okoli po hišah... Včasih mi kje kaj dajo, ampak to pojem med potjo...

OLGA: Čakaj, Edo! Imam kos mesa... Ti ga dam med kruh...

EDO: Meso? Od kod pa imate meso?

OLGA: Ne vem... Meni se zdijo, da je prinesel stric Vanč...

EDO: Vanč! Aktivist?

OLGA: Ja... menda je rekel, da so mu ostale karte...

EDO: Volga, veš; jaz moram nadzirati, kaj kje jejo. Zaradi črnega zakola... Ampak pri vas me to ne briga... Zaradi tebe, Volga...

OLGA: (Mu da meso med dvema kosoma kruha...) Na, Edo!

- 43 -

- EDO: Hvala, Volga... Glej, kaj pa imam jaz za tebe...
Pravico! Notri je krasen članek o Akulini Mihajlovni...
To preberi... Zvečer se bomo zmenili... Mogoče bomo tudi Akulini Mihajlovni napovedali tekmovanje... Hvala za malico in zdravo!
(Ji da časopis, sede na kolo in se odpelje... Olga gleda za njim...)
- OLGA: Zdravo, zvečer...
(Pripravlja in si veselo popeva Srček dela tika taka... V tem pridejo na oder Ata, ki ncsi sam velik zaboj krompirja, mama in Tinšek pa skupaj prineseta prav tako zaboj...)
- ATA: To je že dèseti zaboj... Poglejte, dragi moji kak krompir imamo, cele buče... sem videl onega pri Mezgecu in Frasu, prave slive imajo v primeri z našim krompirjem... Naš prvi socialistični krompir... (Se umivajo roke, kar na dvorišču...)
- OLGA: Zdaj pa jest, da ne bo mrzlo!
- MAMA: Kdo je bil tu? Se nisi z nekom pogovarjala?
- OLGA: Bil je predsednik mladinskega aktiva...
- ATA: Miličnik Edo? Kaj je videl, kaj si kuhalo?
- OLGA: Ne.
- ATA: Da ni videl mesa, porka madona...? Bo še nas prijavil za črni zakol!
- OLGA: Ne... Samo Ijudsko pravico mi je prinesel... Notrije članek o Akulini Mihajlovni... Bom prebrala na glas.
- MAMA: Jest, drugače bo res mrzlo.
(Sedejo za mizo... in si nadevajo juho...)

- ATA: Ko bomo jedli meso, ga ne kažite preveč... Lahko gre kdo mimo... takrat ga skrijte...!
- TINČEK: Ata, zakaj moramo jesti meso na skrivaj!
- ATA: Ker je na karte. Mi smo jih pa že porabili... Zdaj na črno koljejo, to pa je prepovedano!
- TINČEK: Kako na črno? Črne krave in svinje?
- MAMA: Tiho pa jest!
- ATA: Saj ne bo dolgo, Tinček, pa bomo tudi mi klali... Si videl pujčeka, kako je velik... Pozimi ga bomo zaklali, pa bomo imeli svoje koline, svoje klobase, svoje meso...
- TINČEK: Bomo tudi mi na črno klali...
- ATA: Ne, eno svinjo lahko koljemo, samo več ne...
- TINČEK: Nič ne razumem...
- MAMA: Tudi jaz ne... Včasih se da živeti tudi tako, da česa ne razumemo... Mogoče je tako še boljše...
- ATA: Boš že še razumel, Tinček, boš, ko boš velik...
- MAMA: Kej pa je tvoj kos mesa, Olga?
- OLGA: Jaz nisem vzdržala, pa sem kar tako pojedla, med kosilom, nisem več lačna...
- (Jejo, Olga je zaskrbljena, ne je...)
- MAMA: Kaj je s tabo?
- OLGA: Nisem lačna, saj sem rekla, da sem že jedla... Ata, a veš, kdo je zdaj največji sovražnik socialističnega kmetijstva?
- ATA: Kulaki?
- OLGA: Ne! Ampak koloradski hrošč... Naš aktiv bo napovedal tekmovanje v zbiranju koloradskega hrošča... Premagali bomo mladince iz Jarenine. Vsaj 20 hroščev morajo najti in 100 ličink...

- MAMA : Že v redu, dejmo...
(Olga bere, ... Ljudsko pravico...)
- ATA : Med kosilom se ne čita, Volga!
- OLGA : Ja... Vi kar dejte... glejte, vam lahko nekaj preči... tam na glas!
- ATA : Nisem rekel?...
- OLGA : Saj sem že jedla...
- ATA : Naj bo... In če gre kdo mimo, naj vidi, da jemo in čitamo časopise...
- OLGA : "Take so žene v Sovjetski zvezi". Kadar je zavladalo na fronti zatišje, se je mitraljezec Černih zamislil. V mislih se je vračal v rodno vas, v svojo hišico, k svoji družini..."
- ATA : Taki so vojaki... V najhujšem mislijo na dom...
- OLGA : "Kako neki se zdaj godi doma? je razmišlal. Saj ni šala, pet otrok in žena, v kolhozu so pa ostali samo starčki in žene in otroci. Nekoč je pisal svoji ženi in ji potožil, kako težke misli mu večkrat roje po glavi. Kako ga skrbi, kaj je z njo in otroki, kako z delom v kolhozu in kako manjka pridnih rok."
- TINČEK : Ata, kaj so to kolhozi?
- ATA : Ne vem... To je Stalinovo kmetijstvo!
- TINČEK : Bojo tudi pri nas kolhozi?
- ATA : Ne vem... Pa je boljše tako... Imamo vsaj svoje... pri kolhozih pa ni nič tvojega, vse skupno...
- OLGA : Ampak to je višja stopnja socialistične zavesti...
- MAMA : Je rekел Edo...
- OLGA : (Bere). "In žena mu je odgovorila: "Hvala ti dragi za tvojo skrb, toda za družino nič ne skrbi... Vsi

smo siti in oblečeni, godi se nam dobro. Ne smeš pozabiti, stari časi so minili, zdaj smo v kolhozu in s tem je povedano vse... Za kolhozno gospodarstvo ne skrbimo nič slabše, kakor pred vojno...

ATA: Jaz sem za Stalina... za kolhoze pa nisem...

OLGA: "Borce so te besede pomirile. Njegova roka je postal sigurnejša, oko bistrejše. In padali so Nemci, kadar je zaregljal njegov mitraljez. Pošteno jih je kosil, braneč domovino in kolhozno življenje. Njegova žena Akulina pa je vodila kolhozno brigado. "Naša brigadirka je stroga, toda pravična, so govorile o njej kolhoznice. In kako zna vzdrževati disciplino! Z njo se red da delati! Imamo najvišje hektarske donose!" Ta ali oni pristopi k nji in jo vpraša: "Kako zmore vaša brigada toliko pridelati? Saj menda ne znate coprati?" "Tisto ne", se nasmehne Akulina Mihajlovna. "Nobene coprnije ne poznam, da bi z njo zemljo začarala, pač pa poznam besede, ki jih je izpregovoril tovariš Stalin, ko je dejal, da je delo v naši deželi stvar časti, vrline in herojstva. Delajte pošteno in marljivo, pomagajte drug drugemu pa red in koristi kolhoza spoštujte! To so vam tiste besede, s katerimi pričarate iz zemlje bogate sadove..." Veličastno, ne?

MAMA: Ja. Zakaj veličastno?

OLGA: Niste nič navdušeni! Kakšna ženska je ta Akulina Mihajlovna! Ata nisi slišal zanjo?

ATA: Ne. Nikoli!

OLGA: Pri boljševikih si bil, pa nisi slišal za Akulino Mihajlovno. Mi ji bomo najbrž napovedali tekmovanje, je

rekel Edo; danes zvečer bomo na sestanku napovedali tekmovanje sami Akulini Mihajlovni! Ni veličastno?

MAMA: Zakaj pa ji boste napovedali tekmovanje?

OLGA: Kako zakaj? Mi vsakemu napovemo tekmovanje... Že bogu ga bi, če bi bil... Predsednik Edo je rekel: Mladinski aktiv, ki ga vodim ja, mora biti prvi...

MAMA: Da se ti ne bo zaletel ta mladinski aktiv in njegov predsednik, Olga!

OLGA: Volga! Ne vzemite mi vsega veselja...

ATA: Saj je prav, Volga... Samo preveč ne smemo pretiravati... Ti kolhozi tudi meni niso nič simpatični...

OLGA: Že prav... Pospravila bom, zvečer pa grem na sestanek...

(Začne pospravljati...)

ATA: Je pa res, da zemlja veliko da, če jo imaš rad... Glejte, ta naš krompir... Mimika, to je prvi krompir, ki je zrasel na naših njivah.

TINČEK: Ata, si zdaj tudi ti kulak, zdaj ko imaš krompir in zemljo?

ATA: No, ja... Nisem pravi kulak, sem pa socialistični kulak!

MAMA: Ja, ata, kake pa klatiš!

ATA: Kaj nisem? Ne tak ko v stari Jugoslaviji... Tisti so najebali... Jaz sem današnji... ja, socialistični kulak...

(Dvigne zaboj krompirja, da ga odnese za hišo... V tem pride mimo Medved, ustavi se onstran plota in gleda...)

MEDVED: O, nedelja je, agrarni kmetje pa vseeno delajo.

ATA: Moramo, Medved moramo! Čez teden v službi, v nedeljo na polju...

MEDVED: Jaja! In kako lep je ta socialistični krompir!

ATA: Je, ja... Cele buče... In to zato, ker je naš, ker je od tistega, ki ga prideluje...

MEDVED: Potem bo pa že res, kar pravijo... mislim, komu zraste najbolj debel krompir...

ATA: Le zajebavajte, Medved... Nič ne pomaga... Zdaj imamo svoj krompir, imamo svoje njive, svoje garanje... Delam od jutra do noči, pa sem srečen... Ker delam za sebe... (Odnese krompir...)

TINČEK: Veste, zdaj je tudi moj ata kulak. Socialistični kulak!

MEDVED: Hahaha! Kaj **slišim**?

MAMA: Tiho, smrkavec, pridi v hišo!

TINČEK: Saj je ata tudi rekел...

MEDVED: (Očetu, ki prihaja po drugi zaboju krompirja...) Kaj slišim, da si socialistični **kulak**!

ATA: Kaj!

MEDVED: Socialistični kulak... Pa nisi ravno ti največ govoril zoper kulake!

ATA: Otrok ne ve, kaj govori!

MEDVED: Saj, Malek! To sem prišel povедati! Pazi malo na otroke!

MAMA: Ja? Kaj je narobe?

MEDVED: Narobe, ja! Vaš smrkavec je klatil tisto mošančiko na meji,, Še zeleno... Mošančika pa ima veje na moji zemlji, tam ležijo v travi in nihče ne sme stopiti na

mojo zemljo, si slišal Malek!

ATA: O, ne, tovariš Medved...

MEDVED: Za tebe, Malek, nisem noben tovariš, ampak gospod...

OLGA: Gospod... To je kapitalistično... Gospod... danes ni več gospodov... smo vsi samo delovni tovariši, da veste...

MAMA: Olga, ti pa v hišo in **ti** tudi... Gremo! Ata, ne prepipraj se, saj vidiš, da so spet sosedje na pragu...

ATA: Kaj! Naj slišijo vsi... Zato pa je socializem, da imamo tudi mi svoje drevo... Svojo mošančiko!

MEDVED: Kar imejte... Če ste se že polakomnili moje zemlje, potem imejte to, kar so vam dali... Ne kradite mojega... To povem na glas, da vsi čujejo... Agrarni tati...

ATA: Dobro, pa naj čujejo, naj celo Jelovje čuje... Mi ne krademo... Tista jablana ima steblo in korenine na moji agrarni zemlji... Če veje visijo na vaše, še ne pomeni, da je sadež vaš... Važno je, kje ima drevo korenine. Jaz nisem kriv, če je poševno zraslo...

MEDVED: (Kriči). Dobro. Potem pa poberi sadež tako, da ne boš stopil na mojo zemljo, ne na tleh ne na veji... Tudi otrokom povej, drugače bom vas vse postrelil z lovsko puško, si slišal! Kdor prestopi mejo, dobi šus, ste slišali... S socialističnega ne bo nihče stopil na "kulakovo".

TINČEK: (Skozi vrata). Saj je tudi moj ata zdaj socialistični kulak!

MAMA: Boš tiho!

ATA: Medved, poslušajte! Zdaj so drugi časi, zdaj imamo socializem in boljševizem... in vprašam vas, čigava je jablana, tistega, kamor je nagnjena ali tistega, kjer ima korenine. Ne boste nas več eksplorativirali pri mošančikah, dragi Medved, nisem bil zastonj Stalnov vojak... Porka madona!

MEDVED: Da se ne boš razpočil prokleti kapajevec... (Gre...) Socialistični kulak, haha! Naj ti toča vse stolče, pa boš kulak, ha!

MAMA: Ata, lepo te prosim, ne deri se, saj viš, da vsi poslušajo...

ATA: (Kriči) Naj poslušajo...! Zdaj smo tudi mi siromaki nekaj!

MAMA: Saj imamo dovolj jabolk, ata! Kaj boš z njimi!

ATA: Ne gre za jabolka, za pravico gre, Mimika! Saj mu jih dam, vsa jabolka mu dam, samo naj se ve, čigave so!

MAMA: Ata, pomiri se! Včasih si rekel, da bi bil zadovoljen s kuhanim krompirjem... Zdaj imamo krompirja, kolikor hočeš, pa hočeš jabolka, orehe in ne vem, kaj še vse...

ATA: Bom zadovoljen s krompirjem, bom, ko bojo tudi drugi jedli samo krompir... Ampak mi smo zdaj enaki...

MAMA: Joža, daj... Ne smeš se spremeniti, zdaj ko nekaj imaš... Mi smo vseeno siromaki...

OLGA: Mama, kaki siromaki! Enako smo... V socializmu ni siromakov in ne gospodov...

MAMA: Ti pa tiho... To je vse propaganda!

ATA: Ni propaganda... Volga ima prav... enaki smo... Ta Medved ni nič več ko jaz...

MAMA: Gremo nazaj na njivo ... Ti, Jože, pa malo leži, saj viš, da moraš zvečer v nočno ... Da ne boš na postjadi zaspal ... Ne ženi se toliko, ne kregaj se s sosedi ...

ATA: Mama, kaj ne razumeš, to je zdaj moje, moje ... Delal bom, dan in noč, pa tudi če crknem, samo da jim pokažem, da imamo tudi mi nekaj ...

MAMA: Komu? Pusti druge ...

ATA: V redu ... Samo naj si ne misli, da je kaj več. Ne bom klečeplazil pred nikomer ... Saj tudi nikoli nisem ...

(V tem se pripelje Vanč na kolesu ... Ves divji)

VANČ: A saj ste tu?

MAMA: Dober dan, Vanč! Boš kaj jedel, je ostalo od kosila.

VANČ: Kaj ste čisto nori ... Kje je Volga?

VOLGA: Kaj je?

VANČ: Si ti dala miličniku kos mesa ...

OLGA: Ja ... moj kos ... med kruh ...

ATA: Kaj? Si lagala?

MAMA: Olga! Sem ti rekla ...

ATA: Nisi slišala, kaj sem rekел. Skrijmo meso ... Bi radi, da bi me zaprli, kaj!

VANČ: Bojo vraga tebe, mene bojo ... Pridem na KLO, tam sedi miličnik Edo in jé meso ... tako med kruhom... Ko ga vprašam, če je mogoče na črno klal, mi je rekел, da naj bom tiho, drugače bo on mene vprašal, kje dobim meso, da ga nosim Malekovim ... In mi je rekel, da si mu ga ti dala ... Zdaj je vsega

konec, uvedli bojo preiskavo, vrgli me bojo s KLO-je! Vse zaradi vas ... To je hudič, če je človek predober ...

MAMA: Vidiš, Olga!

OLGA: Ne kričite, nobenemu ne bo povedal ... on niste tak ... In rekla sem mu, da si nam dal svoje karte za meso ... da ti nimaš družine, pa si dal moji mami, kar jo rad vidiš ...

ATA: Kaj!

OLGA: Mislim, da nas imaš vse rad ...

MAMA: Pa kaj zdaj že vsi norite ... !

VANČ: Vi norite, vse naredim za vas ..., vi pa tako ... Še v rest me boste spravili ...

OLGA: Saj ne bo nič hudega ...

TINČEK: Stric, Vanč, zakaj moramo jesti meso naskrivaj..?

VANČ: Brigaj se za sebe smrkavec!

OLGA: Vanč, zvečer imamo mladinski sestanek, mu bom še enkrat rekla, da je bilo meso na karte ... in naj bo tiko ...

VANČ: Dobro, pa ne sili preveč v njega, da ne bo sumljivo ...

MAMA: Otroci, zdaj pa na polje ... Krompir ne bo čakal...
(Mama, Olga in Tinček odidejo s praznimi zaboji...)

VANČ: Joža, počakaj!

ATA: Ja ... Misliš je res tako nevarno?

VANČ: Mogoče je, mogoče ni. Poslušaj, zdaj smo na prehodu, zdaj smo svobodni ... V svobodi nikdar ne

- 53 -

veš, kaj lahko, kaj pa ne smeš ... Če je dik-tatura, vsaj veš, kaj je prepovedano ... V svobodi pa nikdar ne veš, ali govorиш prav ali ne... Zato bodi previden ... Prišel sem te tudi opozorit ... zdaj se obnašaš sam ko kak kulak ... Ljudje so ti nevoščljivi ...

- ATA: Nevoščljivi, ker imam večji krompir ko oni ...
- VANČ: Prej si se prepiral z Medvedom, pol vasi je čulo... Bodi lepo tih in delaj ... Previdno ... Nikdar več ne omenjaš FLRJ, SSSR, Tito, Stalin ... Sem slišal, da nam Rusi očitajo, da premalo propagiramo SSSR in boljševizem ...
- ATA: Če pa hoče Stalin kolhoze ... Jaz mojega ne dam...
- VANČ: Pusti kolhoze ... Če jih hoče Stalin, jih bomo tudi mi imeli ... Saj, samo nobenemu ne zini, to je za deset let resta, saj je tudi naš Tito Rus ... Sem slišal včeraj na KLO-ju ... Veš, pravega Titeja so Rusi še pred vojsko, saj veš kaj ... pa so nam poslali dvojnika ... In prav-zaprav je Rus vodil vse to ...
- ATA: Ni mogoče?!
- VANČ: Če ti rečem, sem slišal ... Zato pa smo si z Rusi tako na roko ... Zato pa imamo prehodno fazo ... in pomanjkanje mesa, razumeš ...
- ATA: Nič.
- VANČ: Kaj nič ... Samo to ti povem ... zdaj je kurs,

da moramo vedno bolj omenjati Ruse ... Glej,
da ne bo minil niti en dan, da bi ti ne povedal,
da si bil Stalínov vojak, da so boljševiki pri-
hodnost celega sveta. Otroke uči peti pesem
Katjuša, Volga, Volga mat rodnaja ...

ATA: No, saj to že znajo ...

VANČ: Tvoj sin naj večkrat v šoli reče, kako si se ti
boril na Stalinovi strani, razumeš ...

ATA: Razumem.

VANČ: Stalín in spet Stalín ... Smrt fašizmu!
(Sede na kolo in se odpelje.)

TINČEK: Veš, ata, zakaj se stric Vanč vedno vozi z bi-
ciklom?

ATA: Zakaj?

TINČEK: Da se ne vidi, kako krumpa!

ATA: Zdaj pa greva ...

TINČEK: Mama je rekla, da morava vneti gare ...

ATA: Pa gare ... (Gre po njih ...)

TINČEK: Ja, ja, moj ata ...

Mojata

Stalínov vojak,
rdeči kulak,
agrarni junak ...

Juhej, saj to se rima!

DRUGI DODATEK V TEMI

Noč, Spijo ... Ne, ata in mama ne spita ... Šepečeta ...

MAMA: Olgice še ni?

ATA: Ji bom že dal te sestanke!

MAMA: Prej sva jo pa sama pošiljala ...

ATA: Ja, zaradi agrarnega ...

MAMA: Sem se obrni ...

ATA: Ja ... ja ... Sem ...

(Postelja škriplje ...)

ATA: Prokleta pojstla, res jo bom moral namazati.

(Zaslišimo dež, grmenje ...)

ATA: Dežuje .

MAMA: Hvala bodu.

(Razbijanje po strehi in dvorišču ...)

ATA: Toča!

MAMA: Ni mogoče!

ATA: Je ... toča... Toča! Toča!

(Skoči pokonci, prižge luč ... na pragu ...
pada debela toča, nevihta ... strela ...)

ATA: Porka madona, krompir bo stolklo, koruzo pobilo, sadje uničilo ...

OLGICA: (Priteče, s svetlobi strele vidimo miličnika,
ki zbeži v dež ...) Ata, toča ... cela mokra sem, kres nam je zmočilo ... Kres!

ATA: Ti bom že dal kres ... kakšen kres ... Kaj ne vidiš, vse nam bo stolklo, koruzo, orehe, jabolka, brajde ... ne bo pijače ne potice ... Bog, zakaj mi to delaš ... Marija! Je imel župnik prav! Je Medved priklical točo ... prekleli so agrarno! Joj, siromaki bomo ...

TINČEK: Ata, kaj je!

ATA: Toča, Tinček, toča ...

MAMA: Ata poj not, saj ne moreš nič pomagati!

ATA: Kaj bo s sadjem, koruzo, brajdami ... Toča je debela ko jajce, jebem ti boga toča ...

MAMA: Ata, ne klej, nič ne pomaga ...
(Zunaj strašna nevihta s točo ...)

ATA: Vso so mi prekleli..(Gre v skrinjo in vzame razpelo in Marijino sliko ...)
Na bog, če si se maščeval, naj še tebe toča!
Na Marija, zaradi sveče, kaj, ker ne nosim sveče ... moraš biti zato tako divja, da mi pošlješ točo ... Naj še tebe
(nese božje podobe na dvorišče ...)

MAMA: Ata, kaj noriš, pomiri se ...

ATA: Kaj ne vidiš, kaj mi delajo ... Toča nam bo vse uničila, siromak pač ne sme nič imeti ... Ne pustijo, da bi jaz kaj imel ... Točo so poslali ... naj imata zdaj točo Kristus in Marija, pa Jožef pa župnik, pa Medved ...
(se nemočen sesede ...)

Kaj ne bom imel nikdar sreče s tem agrarnim?

Ne smem jaz res nič imeti. Toča, prekleta toča!

TINČEK: (Sede k ateju na prag ...) Ata, jaz te imam rad ...
ne sekiraj se ... saj si ti nazadnje le soci-
alistični kulak ...

V. LJUBOSUMNOST

Na pragu sedita ata in Tinček.

ATA: Danes, ko sva sama, Tinček, se bova malo učila pet!

TINČEK: Kdaj pride mama? Mi bo kaj prinesla iz mesta?

ATA: Zvečer; veš, da bo kaj prinesla ... Semena za našo agrarno, mogoče klobase .. za tebe ...

Poslušaj ...

Rascveteli jabloni i gruši
poplyli tumany nad rekoj,
vyhodila na breg Katjuša
na vysokih bereg na krutoj ...

TINČEK: Kaj je to ... O Katjuši? Saj smo se učili.

ATA: Poslušaj po naše ...

Zacvetele jablane in hruške,
vstale so meglice iznad rek;
prišla je na strmi breg Katjuša,
prišla na visoki, strmi breg ...

No greva oba ...

ATA IN TINČEK: Zacvetele jablane in hruške,
vstale so meglice iznad rek;
prišla je na strmi breg Katjuša ...

(Tinček nenadoma nekaj zagleda, vstane in steče ...)

ATA: Kaj je?

TINČEK: Tovarišica ...

UČITELJICA: Zdravo, tovariš Malek!

- ATA: Dober dan. Vas je ugledal ... Kaj pa je spet naredil v šoli?
- UČITELJICA: Saj, zato sem prišla. Pogovoriti se morava, tovariš Malek!
- ATA: Ja, kaj je storil?
- UČITELJICA: Ne da je kaj storil ... Vedno je ravno on problem... Morava se pogovoriti globalno.
- ATA: Potem pa stopiva not ... Ni potrebno, da vsi poslušajo ... (gresta v hišo)
- ATA: Vam lahko s čim postrežem?
- UČITELJICA: Sedite, tovariš Malek, sedite sem k meni ... Glejte, Tinček ni slab ... Saj se dobro uči ... Ampak vedno mu gre neki hudič po glavi ... Danes sem popravljala domače naloge ... Spis V nove zarje ... Pa sem obrnila zvezek narobe in kaj najdem na zadnji strani ... Neko igranje s črkami, nekakšne pesmice ...
Glejte, kaj je to? SSSR - Stalin strelja sredi Rusije; FLRJ - Fini ljudje radi jejo; JDŽ - jedi druže žgance ...
- ATA: Kaj je to, kaj jaz vem? Tega doma ne sliši ...
- UČITELJICA: Saj to je bila še šala, ampak to KLO - komunisti ljubijo oblast ... To pa niso več šale, dragi Malek ... Kaj če bi našel to kdo drugi, kaj! Rekli bi, da ga vi tako učite ..."Moj ata / Stalinov vojak / rdeči junak / agrarni kulak ..." In enkrat mi je tuđi že v šoli vstal ter rekел,

da so tudi danes kulaki, in da ste vi socialistični kulak ... Najhujšega pa nisem niti prinesla ...

ATA: Prokleti smrkavec! Kaj naj naredim, če mu pa grejo vedno neke norije po glavi ...

UČITELJICA: Veste, pa tudi s tem Stalínom pa boljševiki, on jih v vse meša ... Glejte: "Hem j Stalin, nê bo nikdar hin ..." Saj je prav; mislim, to prijateljstvo s Sovjetско zvezo ... ampak, ni vse Stalin... Mi imamo svojega predsednika, veliko bolj humanega ... To večno poudarjanje gre vsem že na živce, norca se delajo iz njega ...

ATA: Ja, veste, to sem pa res mogoče jaz kriv ... Meni je rekel Vanč, saj ga poznate, član KLO-ja, da moramo vsak dan ponavljati SSSR in Stalín ...

UČITELJICA: Mislite Jarca ... Saj je priden aktivist, samo tudi on malo pretirava, nima pravega kompassa ... Mislim, nima mere ... Skratka, povejte Tinčku, naj ne piše takih pesmic ... in črkovnih iger ... Naj pusti te politične teme ... Veste, zdaj moramo biti previdni, ni vseeno, kaj kdo reče ... In jaz bi morala to javiti naprej, veste!

ATA: Prav, se bom pomenil z njim ... Če bo kaj pomagalo. Ali vam lahko kaj ponudim ... Žene ni doma ... hčerka je spet na akciji ...

UČITELJICA: Kaj boste ponujali, Malek! Ne gre zato ...

ATA: Saj zdaj imamo ... zdaj, ko imamo agrarno ... Glejte, to vam dam (vzame iz skritega mesta zaviti kos mesa ...)

UČITELJICA: Tovariš Malek, jaz ne bom vzela ničesar ...

Saj nisem zato prišla ...

ATA: Ne užalite me ... In nikomur ne povejte, kje ste dobili ... Danes ni mesa ... Ko bomo klali, vam bomo poslali svoje ...

UČITELJICA: Saj vam pravim, da ne smem ničesar vzeti ...

ATA: Zdaj, ko smo v socializmu, je vse od vseh ali ne? Nisem dobil agrarnega zato, da lahko pomagam? In če bi ne bilo vas v komisiji, bi dobili veliko manj ...

UČITELJICA: Zdravol! In bodite previdni ... Tinček in tudi vi ...
Zdravo!

(Je sam, čaka, da učiteljica odide in začne klicati sina!)

ATA: Tinček! Tinček! Sem pridi ...

TINČEK: (Se pokaže šele čez čas ...) Kaj je?

ATA: Sem stopi!

TINČEK: Ah, bom kar tu!

ATA: Kaj sem rekel?

TINČEK: Kaj je hotela?

ATA: Kdo?

TINČEK: Tovarišica.

ATA: Pridi sem, pa ti bom povedal!

TINČEK: Saj tudi tako slišim ...

ATA: Stopi sem!

(Tinček stopi bliže ...)

ATA: (Ga zgrabi za uho ...) Kaj je to KLO? Kaj! Komunisti ljubijo oblast ... Prokleti smrkavec ...

Komunisti se borijo zoper oblast, zapomni si ...

Kaj hočeš, da mi vzamejo agrarno nazaj, hočeš, da grem v rest ... Kakšen kulak sem jaz? Rdeči kulak ... Na, redeči kulak, na ... (Ga vlači za uho, mali poskakuje ...)

RINČEK: Saj ne bom več, ata ... Ne bom. Nikdar več ...

Samo igrал sem se s črkami in besedami ...

ATA: Prokleti smrkavec, zakaj se ne igraš s fračami, loki, kamni, kičkuglami ko drugi otroci ... zakaj s črkami in besedami ... po kom le imaš to ...
(V tem je prišla mimo Farovška Roza in opazovala pretep ...)

FAROVŠKA ROZA: Le daj ga, le daj! Malek! Saj si zaslужi!

ATA: (V hipu izpusti sina) Kaj pa je tebi storil?

FAROVŠKA ROZA: Orehe je klatil, še zelene.

ATA: Orehe? Katere orehe?

FAROVŠKA ROZA: Tiste ob meji, mislim, naše, župnijske.

ATA: O, če pa je klestil tiste orehe, potem pa je vse v redu ... Tisto so namreč naši orehi! Agrarni!

FAROVŠKA ROZA: (Kriči, tako da bo zopet "predstava na prostem")

Orehi so naši, ne pa agrarni! Gospod župnik me je poslal in mi naročil, naj ti povem: Malek, ne bodi vsaj tat, če si že lakotnik, antiknist, boljševik!

ATA: Kaj ... Je mogoče, kaj narobe, ker sem bil boljševik ... In povej svojemu župniku, da je tisti oreh, draga Roza, državni, družbeni, agrarni, kollektivni, kolhozni ... Tudi če bi ga vam hotel pustiti, ga ne smem ... Država mi ga je zaupala v skrb ...

TINČEK: Bravo, ata!

FAROVŠKA ROZA: Ja, kaj pa govorиш ... Saj si nor, Malek!

Naj slišijo vsi, cela ves naj čuje, vsi sošedje ...
ti nisi agrarni posestnik, ampak navadni tat ...
Še zelene orehe kradete ...

ATA: Le deri se večča farovška, oreh je vseeno naš!

FAROVŠKA ROZA: Naš!

ATA: Naš!

TINČEK: Naš!

ATA: Vama z župnikom ni zadosti, da sta nas delovne
ljudi toliko časa držala v opiju za ljudstvo, zdaj
bi hotela jesti še agrarne orehe, kaj? O, ne!
Država je lepo ločena od cerkve in zato so orehi
moji, državni in vidva nimata nobene pravice me-
šati se v agrarno ...

FAROVŠKA ROZA: Hudič te bo vzel!

ATA: Človek je naše največje bogastvo, in ta človek mora
znati reči NE! In jaz zdaj župniku pravim NE!

FAROVŠKA ROZA: Le kriči, le kriči, prokleti antikrist! Prej si
pa služil Hitlerja!

ATA: Jaz sem bil pri Stalínu, imam potrdilo.

FAROVŠKA ROZA: Ja, v švabski uniformi.

ATA: Frdamana svetnica farovška ... jaz sem se boril
na strani Stalína in našega Titeja, ti pa spiš
na strani župnika ... Tak je to ... Saj vemo, kolko
splavov je splaval po Pesnici!

FAROVŠKA ROZA: (Otrpne. Čez čas zajame sapo in v nov spopad)

O prokleti siromak ... Naj ti toča potolče vse, kar imaš, brajde, njive, koruzo, orche ... ti boš meni pravil ... Kaj pa takrat, ko si bil ti na fronti in so okoli tvoje Mimike letali nemški soldati ko čebele okoli panja! In ko je Vanč več spal pri vas ko doma ... Kaj pa to ...!

ATA: (Komaj slišno...) Kaj je rekla?

FAROVŠKA ROZA: Ja, naj le vsi čujejo ... Tak je! In ti boš meni in našemu gospodu kaj očital ... pred svojim pragom pometaj ...!

(Toda ata je že zdavnaj zapustil bojišče in odšel v hišo. Tam obsedi in ne spravi besede iz ust ... Tinček ne ve, kaj bi ...)

TINČEK: Naša mama je bila dobra z vsemi, da veš ...!

(Ata, molči ... Čez čas pride iz hiše, prime Tinčka za rame in ga pogleda v oči ... Je ranjen ...)

ATA: Tinček, povej mi zdaj vse po resnici.

TINČEK: Kaj?

ATA: To o mami.

TINČEK: Kaj si jezen na mamo? Zakaj?

ATA: So res hodili vojaki okoli hiše?

TINČEK: So, ata.

ATA: Je bila mama z njimi prijazna ... Jim je kaj dala?

TINČEK: Ja.

ATA: Kaj?

TINČEK: Vodo.

ATA: Vodo. Nič drugega?

TINČEK: Ne vem. Vedno je rekla, da bi jim dala vse ...
kar da tudi tebi ... Je rekla, mogoče pa naš
ata zdaj na Nemškem prosi kako žensko za vodo ...

ATA: Kaj jim je še dala?

TINČEK: Ne vem, .. Vse, ker je dobra.

ATA: So kdaj šli v hišo? (Tinček je tiho) No, so šli,
ali ne!

TINČEK: Ja ... So.

ATA: So tudi spali pri nas?

TINČEK: So, seveda so! Mama jim je vse pustila.

ATA: Eden, dva, deset.

TINČEK: Sto.

ATA: Ponoči? Pri mami?

TINČEK: To pa ne vem. Ampak so ... Seveda so.

ATA: Kaj pa stric Vanč, tudi?

TINČEK: Tudi. Je rekel, da si ga ti prosil!

ATA: Kdaj? Skup z Nemci?

TINČEK: Ja, najbrž, skup ...

ATA: O porka madona ... Grem ... Ne bo me več domov ...
Povej ... Napit se grem! Potem pa vzamem svoje
stvari in grem ...

(Odide, malodane steče z odra v vas ...)

TINČEK: Ata, kaj je? Kaj sem spet narobe naredil? Ata, ne
idi v gostilno ... Kar rečem, vse narobe naredim ...
Ata, ata! (steče za njim.)

(Čez čas pride mama, oblečena pražnje ... Prinese
nekakšno mrežo polno stvari ... Odloži na mizo ...)

MAMA : Dober večer ... Kje pa ste vsi? Čudno. (Gre na dvorišče ...) Ata, Tinček! Čudno. (Gre nazaj v hišo in zloži stvari ...) Tak, to je repinclovo seme ... to šarlotka ... to zimska solata ... Klobase za nocoj in jutri za ateja ... bonboni za Tinčka ... Ruta za Olgo ... Ampak, kje so vsi...
TINČEK : (Poklapan.) Dober večer.
MAMA : Dober večer. Ja, kje pa hodiš ... Kje pa je ata?
TINČEK : Ata, ne vem ... Še ravno je bil tu.
MAMA : Na bonobne; za večerjo ... pa bomo imeli klobase ... Navadne so, a so najboljše ...
TINČEK : (Drži v rokah bonbone in se jih ne loti ...) Ja.
MAMA : Kaj je? Kaj se je zgodilo?
TINČEK : Nič.
MAMA : Nekaj je narobe. Kje je ata?
TINČEK : V gostilni.
MAMA : V gostilni? Zakaj?
TINČEK : Rekel je, da se bo napol, potem pa odšel ...
MAMA : Zakaj, za boga svetega!? So nam vzeli agrarno?
TINČEK : Ne,.. Tista Roza je prišla sem zaradi oreha ... pa sta se kregala ... In mu je rekla, da so vedno hodili k nam Nemci, ko ga ni bilo doma...
MAMA : Pa ji ja ni verjel ...
TINČEK : Ni.
MAMA : In ...
TINČEK : Potem je vprašal mene ...
MAMA : In kaj si rekel?

- TINČEK: Mama, jaz sem te hotel pohvaliti, kako si dobra, da napojiš že jne, kot je učil župnik ... Sem mislil, da te bo imel ata še rajši ...
- MAMA: Pa si rekel, da so hodili k nam Nemci?
- TINČEK: Spat ja ... pa da si jim dala vse, kar bi dala ateju ...
- MAMA: Pa kaj še!
- TINČEK: Da je tudi stric Vanč hodil tu okrog in da je spal pri nas ...
- MAMA: Prekleti butec ... Pa tudi ata, kako more verjeti kaj takega ... Najmajši bi te natepla ... Idi zdaj v gostilno, pa povej, ateju, da si si vse izmislil ...
- TINČEK: Dobro, čeravno je že tema ...
- MAMA: Pol dneva me ni doma, pa je že vse narobe ... Olga pa tudi hodi samo po nekih sestankih in udarniškem delu ...
- TINČEK: Čakaj ... Meni se zdi, da prihaja ata ...
(Res prihaja v mraku nekdo čez dvorišče, vendar se izkaže, da je Vanč).
- VANČ: Smrt fašizmu - svobodo narodu!
- MAMA: Dobar večer.
- VANČ: Kaj je? Kaj se držite ko mile Jere? Prinašam odlično novico. Volga bo dobila delo v zadruži ... Knjižila bo material v magazinu. Vse sem vam znihtal, kaj? Kje pa je Joža?
- MAMA: V gostilni.
- VANČ: V gostilni? Od kdaj pa hodi on v gostilno? Prav, saj je navsezadnje lastnik agrarnega ... To sem vesel zaradi Volge! Jaz sem na KLO-ju, Volga bo

v zadrugi, ti Mimika bi tudi morala kaj delati v AFŽ ... Če se bomo zdaj zrinili zraven, bomo dolgo gori ... Jaz hočem, da bi se me drugi bali, porka madona. ... Da bom tudi jaz enkrat oblast, vi pa poleg mene ... Jaz ne pozabim na žlahto, ko pridem zdraven ... Zmerom sem vas imel rad ...

ATA: (Pride, hitro, besno, nič ni okajen ... Stopi v kuhinjo)

MAMA: Joža, Joža! Kaj so ti napravili ...

TINČEK: Ata, jaz sem si vse zmislil ...

ATA: Kaj pa ti tu Vanč ... Ti ni bilo zadosti med vojsko ... ko si hodil spat k moji ženi ... Zdaj bo spet prostor ... Jaz grem ... Samo stvari vzamem ...

MAMA: Joža, Joža, kaj si nor ...

(Stopi k njemu, a jo odrine in gre v sobo ...)

MAMA: Joža!

(Ata zaklene vrata tiste sobe ...)

MAMA: Joža, odpri!

VANČ: Kaj pa je zdaj to? Zmešalo se mu je?

TINČEK: Nič se mu ni zmešalo ... Jaz sem mu rekел, da si ti med vojsko hodil spat k naši mami ...

VANČ: Kaj! Kaj noriš ...

TINČEK: Hotel sem pohvaliti mamo ... Ata pa je jezen ...

VANČ: (gre k vratom sobe...) Joža, ne nori ... Nič ni bilo, jaz sem nedolžen ...

ATA: (odpre vrata, potem jih spet zapre in zaklene od znotraj) Zgini, drugače te bom ubil ...

VANČ: O porka madona, jaz se nobenega ne bojim ...
(hitro odšepa, zunaj na kolo in adijo mare)!

MAMA: Joža, odpri, no! Saj ne moreš verjeti takih stvari..
Odpri, da se zmenimo ...

TINČEK: Ata, jaz sem se zmotil ... Mama jim ni dala ...
mislim, nič drugega ko vodo ...

MAMA: (tolče po vratih ...) Odpri, Jože!

ATA: (Na oni strani vrat) Nič, ubil se bom.

MAMA: Ne nori, no! Poslušaj me najprej, potem pa naredi,
kaj hočeš, samo poslušaj me najprej ...

ATA: (odpre) No, kaj imaš povedat ...

TINČEK: Ata, oprosti ... Jaz sem hotel, mislim, nisem
hotel ...

MAMA: Tak, Tinček, zdaj pa ti not ... da si boš zapomnil govoriti norije ... Kar spät se spravi ..
(Ga potisne v sobo, vzame ključ in zaklene vrata s te strani ...) Joža, kako moreš verjeti take norije ...

ATA: Povej, je bilo res ali ne ?

MAMA: Kaj bi bilo res? Ne vem!

ATA: Da so bili vsak dan Nemci pri hiši!

MAMA: Pa kdo ti je to pravil?

ATA: Najprej Roza, potem pa še otrok ... In otrok ne laže ...

TINČEK: (od rnotraj tolče po vratih ...) Zmislil sem si, ata, zmislil, da bi povzdignil mamo ...

ATA: Roza pa si ni zmisnila ...

MAMA: Sedi Jože ..., Kaj si pa ti Rozi rekeli? Se nista prepirala?

- ATA: Da je imela splave z župnikom ...
- MAMA: Vidiš ... Pa jih je res imela? Kdo ve? To pravijo drugi, da bi jo prizadeli! In tudi tebe hočejo raniči, Joža; nas hočejo spraviti narazen ...
- ATA: Pa zakaj mene? Zakaj bi se meni lagali? Kaj sem jim naredil?
- MAMA: Joža ... kak ti naj rečem ... Kaj ne vidiš, da so nam vsi nevoščljivi ... to, da se midva nikdar ne skregava ... Drugod setepejo, mi pa se imamo radi ... Ljudem pa gre to na živce ... Jaz ne vem, zakaj so naši ljudje tako nevoščljivi, ampak so ... Veš! Ne misli, da so veseli, da si ti iz našega agrarnega toliko iztisnil; da si pridelal na dveh hektarjih več ko drugi na petih ... Nevoščljivi so ti ..
- ATA: Zakaj?
- MAMA: Ne vem, zakaj! **Ti** ljudje vse prenesajo, samo tega ne, da bi nekomu, posebno pa siromaku dobro šlo... Pa si izmišljajo ... Vse, kar je, je to, da sem dala nemškim vojakom svežo vodo, ko so bežali nazaj proti meji ... Viš, pa že vsi vejo ... pa hočejo videti nekaj slabega v tem ...
- ATA: Potem ni res?
- MAMA: Kaj ni res?
- ATA: No, to ... Tako sem se prestrašil ... Vsa tla so se mi spodmaknila.
- MAMA: Norček ... Malo pa že moraš bolj zaupati ... meni in sebi ... Mislim, da midva edina veva, kako je z nama ... da drugi niso važni ...

- ATA: Kaj pa Vanč! Vanč! Ali se ne suče preveč okoli nas ...
- MAMA: Saj si ga ti prosil ... ker si mislil, da ženska vedno potrebuje moško pomoč ... Ampak ženske smo lažje brez moških ... veš, ko moški brez ženske. Ampak nič takega kot ti misliš ... Vanč mi sploh ni všeč, tudi tvoje prijateljstvo z njim ne... Se dela tako malo oblast; prej je prišel povedati, da je našo Olgo v zadrugo v magazin ... Saj to je fino ... ampak rajši bi brez njegove pomoči ...
- ATA: Volga bo šla v službo? Boljše v službo, ko pa da leta okoli ... Nocoj jo bom prijel malo bolj trdo! S tistim miličnikom Edom se nekaj petlja ...
- MAMA: V devetnajstem je ... Ni mi všeč, da ravno z miličnikom ...
- ATA: Ja, sicer pa so danes taki časi, da ni slabo poznati kakega miličnika ...
- MAMA: Ata, ata ... Poglej me v oči! Mi zdaj verjameš!
- ATA: Verjamem ... oprosti ...
- MAMA: Zdaj pa k večerji ...
- ATA: Mimika, jaz sem se tako prestrašil ... Veš, nikdar mi ne smeš narediti kaj takega ...
- MAMA: Le mirno jej! Ne bom ...
- TINČEK: (Tolče po vratih ...) Mama, jaz bi tudi klobaso!
- ATA: (Gre odpret ...) No pridi iz zapora ... Ti, filozof ..
- MAMA: Jejta, pa spat ... Jaz bom pa krpala in počakala Olgo...
- ATA: Sem sedi ... in z nama jej ...

TINČEK: (S polnimi usti ...) Zastonj je bila galama,
naša mama je zmerom spala sama ...

ATA: Tinček, sva se zmenila, da ne boš več sestavljal
tvorih norih pesmic? Veš, popoldne je bila tu
učiteljica ...
(V tem se odpro vrata ... V sobo vstopi Olga ...
drugačna ...)

OLGA: Dober večer.

MAMA: Dober večer ... Olga, kaj je več tvoje udarniško
delo ali delo doma ...

OLGA: Vsi mladinci so bili ...

ATA: V zadruži si dobila delo ...

OLGA: Vem ... Stric Vanč mi je povedal ...

MAMA: Jej! Ne bom rekla, naj ti dajo jesti tam, kjer si
delala, ker ven da nimajo ...

ATA: So hodila sama po temi?

OLGA: Ne ... Predsednik mladinskega aktivja je ...

MAMA: Miličnik ...

OLGA: Ja ... on vsem napove tekmovanje ...

MAMA: Jej!

OLGA: Nisem lačna ...

MAMA: Kako? Saj nisi nič jedla. Kaj je s tabo?

OLGA: Ah, mama, tako sem srečna ...

ATA: Že prav ...

OLGA: (V jok ...) Ah, mama, zgodilo se je, zgodilo se je
(Steče v sobo, ata in mama se presenečena gledata)

TINČEK: Kaj se je zgodilo?

ATA: To ima od teh delovnih akcij!

TINČEK: Kaj se ji je zgodilo, mama!?

MAMA: Kaj te briga ... Pojdi spati!

TINČEK: Veste kaj, jaz čisto nič več ne razumem...
.

VI. POLITIKA

Jutro... Mama ima prižgan radio ... Posluša močno zaskrbljena. Sama je, saj je Olga odšla na delo, Tinček v šolo, ateja pa še ni iz službe.

RADIO: "Do nadaljevanja zasedanja centralnega komiteja komunistične partije Jugoslavije bomo predvajali našo revolucionarno in delavsko glasbo ... Po odmoru bomo nadaljevali s prenosom izrednega zasedanja centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije ..."

"Hej tovariši, pod orožje vsi ..." (Mama utiša radio, na moč z askrbljena ... Ata se vrne iz službe v železničarski uniformi)

ATA: Dobro jutro. Kaj je narobe?

MAMA: Ne vem. Nekaj je narobe. Partija zaseda ... In pri nas v vasi je tudi vse narobe ... Pri Vanču so naredili preiskavo.

ATA: Preiskavo? Káko, zakaj?

MAMA: Kaj pa jaz vem.

ATA: Prokleti Vanč ... Metal je Kristuse s križev, pa jih je nosil skrivat k nam! Jemal je meso od kmetov, pa ga je dajal nam ... Še mi bomo nastradali ...

MAMA: Ampak, kaj bi bilo narobe, to mi povej! Vanč je vedno delal po navodilih KLO-ja!

ATA: Mogoče je ravno zaradi mesa ... Olga je dala tistemu svojemu miličniku meso ... Vprašal jo je, kje ga je dobila ... Še mi bomo nastradali. Danes je tak čas, da smo vsi za nekaj krivi.

MAMA: Šššš. Spet bojo govorili po radiu! Že celo jutro govorijo, samo da skoraj nič ne razumem... Vmes pa oddajajo partizanske pesmi.

ATA: Politika je kurba!

MAMA: (Privije radio glasneje)

RADIO: "Tovariši, teh obtožb ne moremo priznati. Ne moremo priznati samo zato, ker je napisano v resoluciji informbiroja. Ti podpisniki se sploh niso zanimali za objektivno resnico, dobro pa vedo, kaj je objektivna in kaj subjektivna resnica. Mnenja so, da je njihovo ravnanje do CK KPJ in do dejstev, ki dokazujo objektivno resnico, marksistično-leninistično, pa je ravno nasprotno ... To ni marksistično leninistično (aplavz ...), pač pa je najmanj neloyalno in neobjektivno do naše Partije in naše države ... " ... (tišje).

ATA: A ti kaj razumeš?

MAMA: Ne, ampak nekdo nas napada. Če sem prav razumela, Rusi ...

ATA: To je nemogoče.

MAMA: Poslušaj!

ATA: Saj resnice tak ne bomo povedali!

RADIO: "Tovariši, nimam namena, da bi tu polemiziral z resolucijo Informbiroja in z napadi iz Prage, Varšave, Sofije, Bukarešte in Moskve. To je popolna resnica. To ve slehorni človek naše držav, ker pri nas vsak človek ve, kaj je res in kaj ni. Sleheremu človeku pri nas je jasno, da pri nas kapitalizem ne raste, da nimamo pojavorov kulaštva na vasi, ampak ravno obratno, da gradimo socializem in to s hitrim tempom. Najprej nas obtožujejo, da smo oportunisti ..." (Priteče Olga. V solzah!)

- OLGA: Ata, ata, strica Vanča so zaprli na občini ...
na zaslišanje so ga odpeljali ...
- MAMA: Olga, nisi v službi!
- OLGA: Saj nihče ne dela, nekaj se godi ...
- ATA: Kaj! Kaj! To mi povej! Je lahko tudi za nas nevarno?
- OLGA: Ne vem. Rusi nas napadajo ... Dva naša ministra so že vrgli in zaprli. Sem slišala Edija, ki je rekel predsedniku KLO-ja, da Stalin ne ve nič o tem ... da je to vse za njegovim hrbotom. Ko pa sem ga vprašala, kaj je narobe s stricem Vančem, mi je rekел, da se z mano ne pogovarja, ker je moj ata kulak in informbirojevec.
- ATA: Kaj sem? Informbirojevec? Kaj je to? Priznam samo, da sem bil Stalínov vojak ...
- OLGA: Ata, kaj naj naredim ... Zdaj se več ne pogovarja z mano ... Zdaj razumeš? Edi se ne pogovarja ..., me ne pogleda ...
- ATA: Če nas bojo prijeli zaradi Vančevega mesa, boš ti kriva in tisti tvoj Edi ...
- OLGA: Ne, ni zaradi mesa, ... zaradi politike je ...
- ATA: Jebomti, da mi ni Tinček kaj skuhal ... V šoli je pisal take pesmice, da se bog usmilji ...
- OLGA: Ampak, Edi, se ni pogovarjal z mano, razumeš!
- ATA: Kaj me briga zdaj tvoj Edi ... Zdaj gre za res ... (V tem pride Edi v miličniški uniformi - mogoče z motorjem s prikolico, s kolesom ... Lahko pa tudi poš .. Uradno potrka, čeravno je tudi sam v stiski ...)

OLGA: Edo! Si prišel? Povej, kaj je narobe!

EDO: Zdravo. Tu sem uradno. Tovariš Malek, z menoj boste šli na občino ... na krajevni ljudski odbor ...

ATA: Zakaj?

EDO: Boste že tam slišali!

OLGA: Edi, povej ... v imenu vsega, kar je bilo med nama, te prosim ... Povej mi kot mladinki, kaj smo storili!

EDO: Jaz sem danes za tebe uradna oseba!

MAMA: Jezus, kaj je aretiran?

EDO: Ne, za zdaj še ne ... Samo ne zaslišanje mora ... pred komisijo ...

MAMA: In kaj je naredil?

ATA: Kaj sem naredil, povejte!

EDO: Ne vem, boste že izvedeli!

ATA: Jaz tudi ne vem.

MAMA: Ata, bodi previden.

ATA: Bom ... Če sem prišel živ iz dveh vojsk, bom še iz tega zaslišanja.

EDO: Gremo!

ATA: Mama, do opoldneva bom doma! Brez skrbi. Kar kosilo pripravi! A ne, tovariš?

EDO: To bomo šele videli. Zdravo!

ATA: Adijo! Ne skrbite, jaz sem nedolžen! Jaz niti ne vem, kaj je to politika.

MAMA: Adijo, Joža!

OLGA: Edo ... jaz nisem nič kriva ... ne bodi tak z mano ... jaz bom dobila otroka ... twojega ...
EDO: Pusti me, sem ti že rekel ... jaz sem tu uradno ...
OLGA: Joj, jaz se bom ubila, jaz se bom ubila ...
MAMA: Ne delaj zdaj ti cirkusov, Olga. Pojdi nazaj na delo ... Če te ne mara, potem te tudi ni vreden ... Gremo!
OLGA: Mama, ni se pogovarjal!
MAMA: Saj sem videla.
OLGA: Ateja nam je odpeljal.
MAMA: Saj sem videla ... Le kaj je naredil, siromak, saj še sam ne ve. Sem mu rekla, naj pusti tistega hudičevega Vanča ... (Tedaj priteče Tinček)
TINČEK: Zakaj je miličnik odpeljal ateja?
MAMA: Kaj pa ti delaš doma? Nimate šole?
TINČEK: Nimamo ... Tovarišica je na neki komisiji.
MAMA: Kaj ona tudi?
TINČEK: Kje je ata? (Mama molči.) Mama, kje je ata!

VII. ZASLIŠEVANJE

V pisarni KLO-ja sedijo učiteljica, predsednik KLO, Tovariš z okraja ... Na steni slika Stalina in Tita ... Ko se prizor začne, je ravno predsednik KLO-ja na mizi in snema Stalinovo sliko ... Jo vrže v zaboj pri peči ...

UČITELJICA: Tudi na šoli smo že zjutraj vrgli Stalina s stene ...

PREDSEDNIK KLO: Ampak naš Tito je na koncu svojega referata še vseeno vzkliknil Živel Stalin in miličniki pravijo, da Stalin ni vedel nič o resoluciji informbiroja.

TOVARIŠ Z OKRAJA: Ja, seveda je rekел ... Tito je to moral reči, da bi ne žalil čustev naših ljudi ... Drugače pa je jasno ... S Stalinom je konec ... ne bo nam več kazal svojih brkov ... Jaz vem, kaj govorim.

MILIČNIK EDO: (vstopi) Tako pripeljal sem Jožeta Maleka. Na hodniku čaka.

TOVARIŠ Z OKRAJA: Dobro, sedi ... Ga bomo že poklicali, ko bo čas! Kje je njegova mapa?

PREDSEDNIK KLO: Tu.

TOVARIŠ Z OKRAJA: O, bil je v Rdeči armadi ... Pri Sovjetih ... nič v ujetništvu ... Druge so vtaknili v ujetništvo.

UČITELJICA: Ampak ta še ve ne, kaj je informbiro ... Seveda je bil v ruski vojski, ima pa tudi olajševalno okolnost; bil je tudi v nemški ...

PREDSEDNIK KLO: Dobil je agrarno in garal na njem kot nor ... Vedno pa je gnal Stalin, Stalín ... bil sem Stalínov vojak ...

UČITELJICA: Še vedel ni, kaj to pomeni ... To ga je poučil naš dragi Vanč!

TOVARIŠ Z OKRAJA: Toda z Vančem je sodeloval, ali ne! Je v nekakšnem sorodstvu?

PREDSEDNIK KLO: Saj tudi Vanč ne ve nič o politiki ... Mislil je, da je oblast, ker je član KLO. Prekoračil je svoje kompetence. Besede informbiro pa ne zna niti izgovoriti.

TOVARIŠ Z OKRAJA: Ja, kaj se pa tako potegujete za tega Maleka in Vanča ... Da niste vsi vpleteni, povezani? Kakšna familijarnost je to? Iz mesta so me poslali zato, da odkrijem informbirojevce v vašem kraju... In odkril jih bom .. Če jih niste opazili, je znak, da niste bili dovolj budni in da so se znali dobro potuhniti.

PREDSEDNIK KLO: Saj. Trdo ga bomo prijeli. Bomo videli, kaj ve!

TOVARIŠ Z OKRAJA: Jaz moram nekaj izročiti načelniku UDBE. Naj rečem, da sem bil tu na izletu. Vsakega človeka moramo nadzirati, razumete, kajti človek je naše največje bogastvo ... Sovražnik pa prodre v vsako poro našega sistema.

MILIČNIK EDO: Tako je. Meni se je zdel Vanč zmeraj sumljiv... In vsi drugi ... Z Malekovo družino sem se celo povezal, samo da bi jih lahko nadzoroval.

TOVARIŠ IZ OKRAJA: Kar pripolji ga noter ... Spraševali boste vi. Vi, tovarišica učiteljica, nate nazaj spis njegovega sina in mu ga prečitajte, če bom zahteval ... In nobene sentimentalnosti ...

(Miličnik pripelje Maleka v pisarno. Ta prese-
nečen obstane.)

PREDSEDNIK KLO: Zdravo!

ATA: Smrt fašizmu - svobodo narodu!

PREDSEDNIK KLO: Tovarišica, vi pišite ... zapisnik! (Učite-
ljica sede na drug stol ...) Tako, Malek, mi vse
vemo ... Vse, zdaj pa lepo sam povej!

ATA: Kaj?

PREDSEDNIK KLO: Kako si prišel v sovjetsko vojsko, kaj si tam
delal in zakaj nisi bil v ujetništvu?

ATA: Pobegnil sem, saj veste ... Kaj sem delal ...
Krompir, kartoško sem kuhal ... Nobenega šusa
nisiem spustil ne na tej ne na oni strani.

PREDSEDNIK KLO: Čigav vojak si torej bil. Mislim v resnici?

ATA: Jaz sem bil Stalínov vojak. Imam potrdilo!

TOVARIŠ Z OKRAJA: Kako potrdilo!?

ATA: Odpustnico iz ruske vojske ... Da so me patrulje
spustile, ko sem šel domov.

TOVARIŠ Z OKRAJA: Daj sem.

ATA: (seže v denarnico) Ampak tega ne smem nikomur
dati ...

TOVARIŠ Z OKRAJA: Zakaj ne? Kdo ti je naročil?

ATA: Vanč mi je rekел, da mi lahko še prav pride.

PREDSEDNIK KLO: (Učiteljici) Pišite!

MILIČNIK EDO: (Tovarišu z okraja). Lahko jaz ... (udbovec
priklima.)

EDO: Kako je ime vaši hčeri, Malek?

ATA: Saj sam več ... Olga, Ogllica.

EDO: In kako jo vi kličete?

ATA: Volga!

EDO: Vidite!

TOVARIŠ Z OKRAJA: Volga, zakaj pa Volga ... Zakaj vedno kričite, jaz sem bil Stalínov vojak? Zakaj vedno SSSR in le malokrat FLRJ? Kaj? Zakaj vedno Stalín in nikdar Tito?

ATA: Saj je Tito tudi Rus!

TOVARIŠ IZ OKRAJA: Kaj? Kaj ... Pišite ... Kdo je Rus!

ATA: (Pogleda naokrog.) Ššššš!

UČITELJICA: Malek, dajte no! (Ji gre skoraj na smeh.)

TOVARIŠ Z OKRAJA: Razloži, kdo je Rus?

ATA: Tito ... Saj veste, da je bil naš pravi Tito najprej, že pred vojsko, v Rusiji .. pa so ga Rusi, mogoče sam Stalin, saj veste, kaj ... Šccc v kakem logoru ... potem so pa poslali sem njegovega dvojnika ... bili so z njim v stalni zvezi ... in tako je pravzparav Rus vodil vso to borbo in revolucijo in agrarno reformo ...

TOVARIŠ Z OKRAJA: Kdo vam je to povedal?

ATA: Ja, Vanč, član KLO-ja. Sigurno je tu slišal.

TOVARIŠ Z OKRAJA: In komu si to do zdaj priповедoval? Povej!

ATA: Nikomur, ... Samo vam ... Pa tudi vi ne pravite naprej!

TOVARIŠ Z OKRAJA: Čujte vi, se vi mogoče zajebavate ali kaj?

ATA: Ne, zakaj!

PREDSEDNIK KLO: Dobro, Malek, povej, kako so bile tvoje zveze z Vančem ... Kaj je govoril pri vas?

ATA: Nič takega ... Da m oramo biti rdeči, za Ruse, da je religija opij za ljudstvo ... meni se je zdelo, da vse prav govorí ... No, vedel sem, da n i prav, da mi je prinesel meso, ampak saj si ga tudi ti Edi jedel, pa vam tovarišica sem ga tudi dal ... Če bi bilo kaj narobe, vem, da ne bi vzeli ...

PREDSEDNIK KLO: Že dobro, Malek!

TOVARIŠ Z OKRAJA: Kakšno meso?

EDO: Ah, nič.

TOVARIŠ Z OKRAJA: Ti je prinesel kaké letake, Malek?

ATA: Ja!

TOVARIŠ Z OKRAJA: Kake? Povej!

ATA: Zemljo tistem, ki jo obdeluje ... To je tisti letak, zaradi katerega sem dobil zemljo.

PREDSEDNIK KLO: Kaj pa čez oblast ni govoril?

ATA: Ni ... Rekel je, da bomo zdaj vsi oblast!

PREDSEDNIK KLO: Zdaj pa poglejmo, kaj si naredil z agrarno zemljo ... !

ATA: Kaj? Obdeloval sem jo ... Vzljubil sem jo, gnojil, vse ... Za vsako drevo sem se moral kregati s tistimi ... kapitalisti ... kulaki ...

PREDSEDNIK KLO: Ja, saj ... sam si se tudi obnašal ko kak kulak... Si kdaj pomislil, kako si se obnašal, ko si dobil zemljo ... Kako si oživljal kapitalizem na vasi ... Kako si podpiral kulaštvo!

ATA: Kakšen kapitalizem, kakšno kulaštvo?

PREDSEDNIK KLO: Pa prisluhni, kaj je pisal tvoj sin v šoli ...

Preberite tovarišica spis Tinčka Maleka ... Ti pa prisluhni.

UČITELJICA: (Vzame zvezek in stopi pred Maleka.)

"Moj ata, socialistični kulak!" Moj ata je dober človek. Najprej je bil pri Nemcih, potem pri Rusih. Potem pa se je nekega večera vrnil domov. To je bil najbolj srečen dan v mojem otroštvu, ko se je ata vrnil domov. Zdaj dela na železnici in ima plave oči. Potem smo dobili agrarno. To nam je priborila mama, ker je ata sedel na štoru, ko so delili agrarno. Tri hektare. Moj ata se namreč dobro znajde. Vedno nam reče, da se moramo dobro znajti. Zdaj, ko imamo zemljo, je tudi moj ata kulak. Socialistični kulak. Zdaj bo on vsem jebo mater. Najrajši imam svojega ateja, ko sede v nedeljo za mizo in reče, zdaj sem tudi jaz kulak."

ATA: To je on pisal?

UČITELJICA: Vaš sin, Malek ...

ATA: Prokleti smrkavec ...

PREDSEDNIK KLO: A zdaj vidiš, Malek! A zdaj vidiš? Kaka vzgoja je to? Ali ti vzugajaš otroke v naprednjem socialističnem duhu ali pa jih vzugajaš v duhu oživljanja kapitalizma na vasi...?

ATA: Kakšen kapitalizem?

PREDSEDNIK KLO: Zdaj se moramo vsi spremeniti, Malek, prevzgosti ... tudi tu notri ... mora priti do prevzgoje srca ...

- 85 -

MILIČNIK EDO: Nič več Stalinov vojak, nič več boljševiki, ampak lepo FIRJ in KPJ ... Razumeš?

ATA: Stalina tudi nič več? Mislim, zdaj ni več važno, če si bil Stalinov vojak ...?

PREDSEDNIK KLO: Nič več. Stalin je ravno najhujša ...

ATA: Kaj? Stalin je kurba? O, jebombi ...

TOVARIŠ Z OKRAJA: Dobro, dobro ...

PREDSEDNIK KLO: Zdaj pa idi lepo domov in obdeluj svoje agrarno...
In poslušaj radio ... ne Vanča.

ATA: Ja ... Samo Vanča razumem, radio pa ne.

EDO: In Olga naj bo spet Olga in ne Volga ...

ATA: Ji bom povedal ... Ti pa se tudi kaj oglasi pri njej, zdaj ko si ji ...

EDO: Že prav, že prav ... drugače vas bomo še zadržali ... kakor Vanča.

ATA: Vanča boste zadržali? Pa je rekel, da je zdaj on oblast ...

PREDSEDNIK KLO: Gremo!

ATA: Tovarišica učiteljica, dajte mi prosim tisti spis ... bom jaz uredil s smrkavcem ... Prokleti!

UČITELJICA: Da ga ne boste tepli, telesna kazen ni socialistična..
Rajši pazite, kaj govorite pred otrokom!

ATA: Nič več ne bom govoril. Nikdar! Smrt fašizmu ...
(čaka, če bojo kaj rekli, potem pa kar sam dokonča)
svobodo narodu!

= (gre, Komisiji pa gre kar malo na smeh...)

TOVARIŠ Z OKRAJA: No, če bi tega poslal na UDBO v mesto, bi nazadnje še mene arretirali ... In da je Tito Rus!
Prokleti ljudje!

PREDSEDNIK KLO: Ja, koga pa še naj zdaj zaslišimo ...

TOVARIŠ Z OKRAJA: Bo že dovolj tale Vanč ... Bo pa ta gor pláčal za druge ... Saj je res vnašal dezinformacije, paniko, kazal je znake oblastiželjnosti ... Ampak tudi v novi državi ne more biti vsakdo oblast, jasno?

PREDSEDNIK KLO: Jasno ... Prav je, da smo tega Maleka spustili ...
Saj ga bo že dovolj streslo, ko bo zvedel, da bomo vzeli agrarno.

UČITELJICA: Kaj? Agrarno? Zakaj?

TOVARIŠICA Z OKRAJA: Rusi nam po svoje upravičeno očitajo, da nismo izvedli kolektivizacije vasi, da so prišli na površje privatno lastniški interesi ... Ravno ti agrarni posestniki so obnašajo ko da je zemlja njihova in ne državna.

PREDSEDNIK KLO: Saj ga morda že čaka pismo doma ... Ustanovili bomo obdelovalno zadružo ... kmetijsko obdelovalno zadružo, KOZ-oo. Zdaj je prihodnost našega kmetijstva v KOZ-i ... Vsem bomo vzeli!

UČITELJICA: Kmetijski ... obdelovalni ... zadruži ... Kake kratice ...

TOVARIŠ Z OKRAJA: Toda, čeravno imamo samo enega osumljenega informbirojevca v našem kraju, bodite previdni ... zagotovo jih je več ... če ne bo dovolj, pridem še enkrat in tedaj jih bomo izvrtili ali pa naredili, razumete?

VSI: Razumemo.

VIII. VRNITEV

Mama in otroka sedijo na pragu in čakajo.

TINČEK: Sonce bo ravno zašlo za Urbanom ... Potem bo prišel ...
Tudi z vojske je prišel, ko je zašlo sonce.

MAMA: (Se cmiha.) Siromak, pri Švabih je bil in pri Rusih,
pa se je vrnil živ, zdaj pa ga bojo domači zaprli.
In sam ne bo vedel zakaj!

OLGA: Ne bojo. Saj ga ne morejo zaradi Vanča, zaradi mesa,
zaradi politike ... Ata ni kriv.

MAMA: Danes zapirajo tudi take, ki niso krivi. Zapirajo
tudi take, ki so prišli iz taborišč ... Samo zato,
ker so prišli živi, nič drugega.

TINČEK: Kaj če bi odprli tisto plavo pismo? Mogoče v njem
piše?

MAMA: (gleda pismo.) No smemo ga odpreti ... Bilo je priporočeno na atejevo ime ..., Le kaj je v njem ... Plavo
pismo, žig Krajevni ljudski odbor ... Uradno ...
Jaz se bojim takih kuvert.

OLGA: Naj grem v vas gledat? Mogoče bom srečala Edija in
mi bo povedal ... Saj ne more biti takšen ...

TINČEK: (Vstane in gre sredi dvorišča)

Če hoče kdo ateja zapret,
naj bo tisočkrat preklet.
Naj ve, pasji sin,
za atejom stoji Stalín.

MAMA : Nehaj ... Pusti Stalina ... Cel dan sem poslušala po radiu ... Mogoče je ravno to narobe, da joata toliko dal na Stalina ...
(mimo pride farovška Roza)

ROZA : Hvaljen bodi Jezus Kristus.

MAMA : Dober večer.

ROZA : Ja, kaj pa tak sedite, vam ja ni kdo umrl?

MAMA : Ne imej nas za norca! Kaj hočeš?

ROZA : Kaj socialističnega kulaka ni doma?

MAMA : Kaj bi rada!

ROZA : Prišla sem povedat, da so gospod župnik rekli, da lahko imate tiste orehe na meji ...

OLGA : Pustite nas!

ROZA : Je prišlo enkrat tudi nad vas ..! Kdor visko leta, nizko pade. So se vam zaleteli v riti ti vaši boljševiki pa kapejevci, kaj? Je gospod socialistični kulak kaj poneveril, da bo končal v arrestu?

MAMA : Pusti nas!

OLGA : Saj sto že zadnjič s svojimi lažmi naredili dovolj zdrah ...

ROZA : Ja, že mogoče ... Gospod siromak Malek so mi očitali, da so neki splavi splavali po Pesnici; da le ne bojo zdaj tu od vas ...

OLGA : Kaj pa govorиш! Pusti nas!

ROZA : Bog vse vidi, bog vse ve.

MAMA : Pusti nas, že brez tebe nam je hudo, kaj še hočeš!

ROZA : Prav mu je. Naj ga le zaprejo! Tebe, Malečke, mi je čal, njemu pa privoščim. Kako se je napihnil, ko je

dobil to krpo zomlje, kako je grabil na kup ...
na boga je pozabil ... Lepo ga pozdravite, če ga
boste šli obiskat v rest ... Hvaljen jezus!
(gne)

MAMA: Če bo kaj narobe, nam zdaj gorje. Vsi nam bojo pri-
voščili ...

TINČEK: Saj ga ne bojo zaprli, ne mama?

MAMA: Ne! Gremo not! Naj nas ne vidijo vsi take ...

(Vstanejo, da bi šli v hišo, ko se pojavi ata...)

ATA: Kaj me ne boste počakali?

MAMA: Ata!

OLGA: Ata!

TINČEK: Ata! Ata! Te niso zaprli!?

ATA: Saj bi me skoraj, in to zaradi tebe!

MAMA: Gremo not, gremo not ... Saj si lačen!
(V hišo, ata sede.)

ATA: Daj mi nekaj za pit.

MAMA: Tudi jesti imam ... Kosilo ... vsi smo te čakali ...
vedeli smo, da prideš ... saj nisi nikomur nič storil...

ATA: Zdi se mi, da so najbolj jezni na Vanča ... Ker je
preveč govoril. In seveda, z Rusi je konec... Da ne
čujem več besede Stalín v tej hiši!

MAMA: Saj sem vedela ... Radio je tudi govoril.

OLGA: In jaz potem tudi ne bom več Volga?

ATA: Kaka Volga? Kdo ti je pa to obesil? Krščena si za
Olgo in si torej Olga!

OLGA: Saj si ravno ti ...

ATA: Kaj sem jaz, kaj sem jaz! In besede kulak, da ne čujem več ... In ti smrkavec, da mi ne pišeš več ... kaj si pisal, da sem bil jaz socialistični kulak, ha... Ti si me skoraj najbolj pokopal, hudič mali ... Kaj! (Zgrali Tinčka za uho ...) Kdo je sedel na štoru, ko so delili agrarno ...

TINČEK: Uuuaaaaauu! Saj si res!

ATA: Kdo ti je pa rekel pisati, kaj je res, ha!

MAMA: Pusti ga, saj je res samo resnico pisal!

ATA: Mu bom že dal pisati resnico ... barabi ...

TINČEK: Kaj pa potem sploh lahko pišem ... govorim ...

ATA: (ga spusti.) Da čujem zdaj doma vsak dan FLRJ in KPJ. In nič drugega ...

MAMA: Ata, pismo imaš ... plavo kuverto ... nismo upali odpreti ...

ATA: Daj som!

(Toda, ko ata odpira pismo, zaslišimo s ceste krik: "Joža, hudič te poberi ..." Miličnik Edo žene Vanča na železniško postajo, ata, mama, Olga in Tinček stečejo na prag ...)

EDO: Zdravo Malek, no, ti si se rešil ... Bodí zadovoljen.

ATA: Vanč, kaj je s tabo ... Saj si član KLO-ja!

EDO: Na postajo ga ženem, tam ga bom predal miličnikom na vlaku ...

VANČ: Joža, kaj si govoril o meni ... Kaj si me not tlačil? Vedno sem skrbel za vas ... Kaj si pravil o Rusih! O tem, da je on Rus ... Si me zašil, preklet bodi, ti in tvoje agrarno.

- EDO: Tiko, informbirojevec!
- ATA: Voš, Vanč, zdaj so taki časi, da moraš biti previden... Posebno zdaj na prehodu ... Ampak nisem hotel tebe potlačiti!
- VANČ: Joža, če te bojo klicali za pričo, povej, da sem ti pomagal, da nisem slab ... Da sem bil vedno za našo stvar, da jaz nisem za Stalína in kulake ... to si bil ti ... zdaj si vse zvalil name ... preklet bodi, ti socialistični kulak ...
- EDO: Alo gremo ... Da ne bova zamudila vlaka ... in nič ne boš žalil ljudi, ti informbirojevec! Olga, potem se oglasim
(gresta naprej ... Malekovi se vrnejo v hišo ...)
Molčijo
- MAMA: Viš, zdaj se mi Vanč, strela hudičeva, celo smili.
- ATA: Misliš, da se meni ne!
- OLGA: Sta čula, Edo se spet pogovarja z mano, potem se bo oglasil ...
- MAMA: Kaj je v pismu ... Da ni kaj z UDBO v zvezi ...?
- ATA: (Vzame pismo, da odpre in bere) Spoštovani tovariš Jože Malek. V interesu socialističnega kmetijstva bomo ustanovili veliko kmetijsko obdelovalno zadružo ali KOZ-o. Tudi na vašem dnu agrarnega ozemlja bomo izvedli dolgoročne melioracijske ukrepe in posege ... Zato vas razlaščamo kot agrarnega posestnika. Hiša, v kateri stanujete, ostane še naprej v vaši uporabi. Tovarišica Mimika Malek se mora zaposliti v novi kmetijski obdelovalni zadruži ... prav tako dovoljujemo,

da vi opravljate svoje delo na JDŽ. Sklep okrajnega sekretariata za kmetijstvo stopi v veljavo en mesec po prejemu. Smrt fašizmu - svobodo narodu ..." (Tišina, dolgo tišina ... Ata ostane brez besed...)

MAMA: Vzeli so nam agrarno.

ATA: Saj sem vedel ... Prelepo je bilo, da bi trajalo ...

Vsaka oblast najprej da, potem pa spet vzame ...

Nikdar več ne bom rekel moje jabke, slive, naše njive...

OLGA: Ata, kolektivizacija je višja stopnja socialistične zavesti ...

MAMA: Olga!

OLGA: Ja, zdaj bo vse to last vseh nas ... Vse bo družbeno, kolhozno, ti mama boš lahko druga Akulina Mihajlovna...

ATA: Last vseh ... Kdo bo pa delal, če ne bo delal za sebe...
Ti Olga, pa rajši skrbi ... da boš dobila očeta otroku... in nehaj s temi ... kolhozi, zavestmi, kolektivizaci... jami ...

OLGA: Ata ... tako ... saj ... pa mu grem kar naproti ...
Vi nič ne razumete ... (v jok in zbeži ...)

ATA: Ravno zdaj, ko sem se na zemljo res navezal ...

MAMA: Pusti ... glavno, da se ni tebi nič zgodilo ... da si spet doma, da smo skupaj doma ... Glej, drugi še tega nimajo ...

TINČEK: (stopi v ospredje in deklamira ...)

- 93 -

"Dobili smo plavo pismo
in socialistični kulaki
mi več nismo ..."'

MAMA : Tinček!

ATA : Pusti mama, pusti ...

TRETJI DODATEK V TEMI

- MAMA: Joža! Joža ... Kaj je!
- ATA: Nič!
- MAMA: Ne joči, Joža! Nič ne pomaga!
- ATA: Tam smo, kjer smo bili ...
- MAMA: Ni res ... Veš, meni je vseeno, še naprej bom delala na zemlji ... bom pač delala v zadruži ...
- ATA: Zakaj so mi potem dali vse to ... Komaj sem se navadil ... In zdaj se mi bojo vsi smeiali ... Privoščili mi bojo ...
- MAMA: Ne bojo ... Naši ljudje so nevoščljivi, samo če nekaj imaš ... Če ti gre dobro, te sovražijo; če ti gre slabo, pa držijo s tabo ...
- ATA: Kaj bom zdaj delal, ko ne bom v službi ... Kako bo hodil po zemlji, pa ne bo več moja ...
- MAMA: Vse bo minilo ... Glej, Vanč v restu, drugi so ostali na fronti ... ti si doma ... Saj bomo pozabili, da smo sploh kdaj imeli agrarno ... Olga bo dobila otroka ... Ta ne bo vedel prav nič ne o agrarnem ne o Stalinu, še o vojski ne bo nič vedel ... Sploh ne bo verjel, da je bila kdaj kaka vojska ...
- ATA: Pa vseeno ni prav ... vse to ni prav ... mislim, da so zaprli Vanča, da zemljo dajejo in jo spet jemljejo, da ne vemo, kaj lahko govorimo in kaj ne ... Ni prav, da zaslišujejo ... Veš, danes sem se na zaslišanju delal bedaka, pa so me poslali domov ... Ni prav, da moramo biti bedaki, potem pa nas pustijo na miru ...
- MAMA: Midva ne bova spremnjala sveta, Joža ...
- V temi lahko pade tudi zavesa.